

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

**SYSTÉMY TRESTNÍ JUSTICE V EVROPĚ A SEVERNÍ
AMERICE**

ITÁLIE

**Adelmo Manna
Enrico Infante**

Překlad: ITC Praha

Tento text nemá charakter oficiálního překladu a je určen pro studijní účely

Neprodejné

Praha 2001

ISBN 80-86008-87-8

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci 2001
www.kriminologie.cz

Český překlad vychází s laskavým svolením vydavatele publikace – Ústavu HEUNI

HEUNI

European Institute for Crime Prevention and Control,
affiliated with the United Nations

P.O.Box 161
FIN-00131 Helsinki
Finsko

Tel: +358-9-18257880
Fax: +358-9-18257890
e-mail: heuni@om.vn.fi
<http://www.vn.fi/om/heuni>

Originál lze zakoupit:
Academic Bookstore
P.O.Box 161
FIN-00101 Helsinki
Finsko

Criminal Justice Press
P.O.Box 249
Monsey, NY 10952
USA

Vydal Tammer-Paino Oy, 2000
Tampere, Finsko

ISBN 962-5333-00-0

Obsah

1. Demografické údaje	5
2. Základní trestně právní předpisy italského právního systému	5
3. Základní principy italského trestního práva a řízení	7
4. Systém soudů a prosazování trestní justice	9
5. Základní principy trestního práva	10
6. Organizace vyšetřování a trestního řízení	14
6.1. <i>Obecná východiska</i>	14
6.2. <i>Omezení osobní svobody před odvolacím řízením a shromažďování důkazů</i>	17
6.3. <i>Organizace vyšetřovacích orgánů</i>	21
6.4. <i>Organizace úřadu prokuratury</i>	22
6.5. <i>Složení soudů</i>	24
6.6. <i>Právo na obhajobu a úloha obhájce</i>	25
6.7. <i>Postavení poškozeného</i>	26
7. Systém trestů	28
8. Podmínečné odložení trestu	33
9. Vězeňský systém	34
9.1. <i>Organizace vězeňského systému</i>	34
9.2. <i>Podmínečné propuštění (parole), milost a prominutí trestu</i>	37
10. Práce na reformách	39
11. Statistické údaje	42
12. Bibliografie	49

ITALSKÝ TRESTNĚ PRÁVNÍ SYSTÉM

1. Demografické údaje

Ke konci r. 1997 byl počet obyvatel Itálie 57,563,354, což představuje nárůst o 72,387 osob ve srovnání s předešlým rokem. Pokud vezmeme v úvahu, že od r. 1993 počet úmrtí silně převyšuje počet narozených, lze tento populační nárůst připisat výhradně přívalu cizinců.

2. Základní trestně právní předpisy italského právního systému

Současně platný italský trestní zákoník (tzv. Roccův zákoník, pojmenovaný podle tehdejšího ministra spravedlnosti) se datuje do r. 1930.

Podobně jako jiné zákoníky evropských zemí byl italský trestní zákoník na jedné straně inspirován napoleonským zákoníkem z r. 1810, a na druhé straně Vilémovým zákoníkem z r. 1870. Ačkoli byl vytvořen po vzoru významných liberálně orientovaných zákoníků 19.století, jež byly do značné míry inspirovány liberalismem, skutečnost, že byl přijat v období vrcholného rozmachu fašismu (1942-43) znamenala, že v souladu s ideologickým diktátem autoritářského státu byl zákoník původně velice přísný a uděloval státní moci velmi represivní roli.

Trest smrti, jež předešlý trestní zákoník z r. 1889 (tzv. Zanardelliův zákoník) zakazoval a jež byl zanedlouho znovu obnoven (1926) a jeho pozice ještě zesílena. Opatření obecných polehčujících okolností bylo eliminováno, naopak byly zahrnuty četné případy absolutní odpovědnosti. Byl zaznamenán značný nárůst trestů uvalených na trestné činy proti majetku. Na určité formy chování (*in primis* násilí) obvykle spojované s nižšími sociálními třídami byly aplikovány přísnější tresty, zatímco přečiny proti majetku spáchané příslušníky střední vrstvy (jako např. padělání) byly postihovány mírnějšími tresty. Zákoník se zabýval četnými trestnými činy souvisejícími s útoky proti vládnoucímu politickému režimu, jakož i s trestnými činy ideologického disentu proti režimu. První větší změny trestního zákoníku byly provedeny po svrnutí fašistického režimu, a odrážely zejména nový institucionální řád Italského republiky.

V r. 1944 zakázal legislativní dekret č.222 trest smrti, avšak s výjimkou případů podléhajících vojenskému právu. Legislativní dekret č. 288 z r. 1944 obnovil obecné polehčující okolnosti jakož i právní omluvy v případech oprávněných vyjádření veřejných činitelů k jednotlivým zákonům.

V r. 1958 upravil zákon č. 127 čl. 57 trestního řádu, což bylo jedno z opatření, jež přijímala absolutní odpovědnost jako kritérium obžaloby. Tím toto opatření považovalo např. šéfredaktora nebo zástupce šéfredaktora novin odpovědného za přečiny spáchané tiskem. Zavedením fráze "jako důkaz viny" se trestnost stala závislou na důkazu viny.

Zákon 220 z r. 1974 zavedl možnost vynést rozsudek po zvážení jak polehčujících tak přitěžujících okolností, uvalení jednoho rozsudku s dodatečným trestem v případech souběžných

trestných činů a rozšířené užití podmíněných trestů. Recidivita byla spíše fakultativně než obligatorně zařazována jako přitěžující faktor.

Zákony č. 317 z r. 1967, č. 706 z r.1975 a č. 689 z r.1981 započaly proces dekriminalizace, jež byl dokončen na konci r.1999 (prostřednictvím zákonů z 25.června 1999 a 3.prosince 1999). Za zmínku stojí jedna z nejvýznamnějších právních inovací: rozhodnutí Ústavního soudu č.364 z r.1988, jež vyvodilo, že *absolutní odpovědnost je neslučitelná se zásadami Ústavy*. Následně četné formy obžaloby, s nimiž počítal Roccův zákoník a jež byly založené čistě na věcných příčinách, byly s Ústavou neslučitelné. Zákon č.19 z r.1990 byl přijat pravděpodobně převážně z toho důvodu, aby bylo možné řešit tento problém vzniklý z rozhodnutí Ústavního soudu. Tento zákon upravil přitěžující okolnosti a vyloučil možnost obžaloby založené na čistě věcných spojitostech. Zavedl rovněž, že nezbytným předpokladem trestnosti je zavinění.

V průběhu let a především během posledních let byly provedeny další důležité změny trestního zákoníku. Tyto změny se týkají spíše zvláštní části nežli obecné části zákoníku. Nejdůležitější změny jsou spojeny s otázkami typu mafie, pro něž byl přijat speciální zákon (č.646 z r. 1982), dále se týkají trestných činů proti veřejné správě (upravených zákonem č.86 z r.1990), zařazení trestných činů praní špinavých peněz a maření vyšetřování trestného činu (zákon č.328 z r.1993), úprav trestných činů lichvářství (zákon č.108 z r.1996) a trestných činů zneužití veřejné pravomoci (zákon č.234 z r.1997), jakož i změn v otázce sexuálního násilí (zákon č.66 z r.1996).

Italský trestní zákoník byl přeložen a vydán ve všech významných evropských jazycích - v angličtině, francouzštině, němčině a španělštině.

Kromě uvedených opatření obsažených v trestním zákoníku měla Itálie vždy rovněž zvláštní zákony. *Doplňující legislativa* byla vždy důležitým zdrojem kriminalizace. Využití této legislativy se v průběhu let zvýšilo do té míry, že někteří právní odborníci potvrdili, že Roccův zákoník už není hlavním zdrojem italského trestně právního systému, nýbrž plní pouze sekundární, doplňkovou úlohu.

Mezi četnými zvláštními trestními zákony je třeba jmenovat alespoň ty, jež se týkají tajných organizací (zákon č.17 z r.1982), úvěrových trhů (Legislativní dekret č.58 z r.1998), bankovních trhů (Legislativní dekret č.385 z r.1993), výstavby, urbanizace a životního prostředí (zákon č.1150 z r.1942, č.1086 z r.1971, č.62 z r.1974, č.10 z r.1977, č.457 z r.1978, č.47 z r.1985, č.431 z r.1985, legislativní dekret č.22 z r.1997), konkurzu (Královský dekret č.267 z r.1942), pedofilie (zákon č.75 z r.1958), prostituce (zákon č.75 z r. 1958), migrace (legislativní dekret č.286 z r.1998), drog (Prezidentský dekret č.309 z r.1990) a daní (zákon č.516 z r.1982).

V rámci této záplavy doplňujících opatření je často používán rekurs - alespoň ve finančních a daňových otázkách - ve formě ochrany založené na neplnění často technicky velmi komplexních opatření občanského zákoníku nebo nařízení a oprávnění vydaných veřejnou správou, a na rušení výkonu práva, jež tyto způsobují kontrolním funkcím veřejných orgánů. Jinými slovy doplňující legislativa často zvyšuje počet neutrálních obviněných případů zcela upravovaných zákonem, jimž však společnost nepřikládá velkou trestní důležitost. Ve skutečnosti taková opatření představují závažné problémy vzhledem k poměru mezi odsouzením a vinou. Není proto

náhodou, že převládající teorie navrhla, aby alespoň méně závažné případy přešly pod administrativní přečiny.

3. Základní principy italského trestního práva a řízení

Stávající trestně procesní zákoník byl přijat v r. 1988. Nahradil předešlý zákoník, jež se datoval do r. 1930 a vyjadřoval autoritářství tehdejšího politického režimu. Předešlý zákoník zvýrazňoval vyšetřovací charakter italského trestně procesního zákoníku tím, že kladl velký důraz na vyšetřovací fázi a téměř zcela v ní vylučoval účast obhájce.

Po svržení fašismu byla ustavena vládní komise s cílem reformovat zákoník, což se realizovalo v r.1955. Tato nová legislativa zaměřená na uzákonění zásad nové Ústavy (jež nabyla účinnosti 1.ledna 1948) pozměnila více než dvě stovky článků trestního zákoníku, aby zaručila uznání práva obžalovaného na obhajobu. Další úpravy zákoníku pak provedl Ústavní soud, jež je zaměřil na zdůraznění ochrany občanských práv během trestních procesů.

V roce 1963, kdy byla ustavena Carneluttiho komise (pojmenovaná podle právníka, který jí předsedal), se vedle legislativních reformů začala rozvíjet myšlenka vytvoření nového zákoníku, který by byl vyjádřením italské demokracie. V 70.letech byly schváleny vládní zmocňovací zákony s cílem přijetí nového trestně procesního zákoníku. Avšak z důvodu narůstajícího terorismu a vzniklé vyjimečné situace, vedoucí k přijetí nového, silně ochranného trestně právního systému, nebyly tyto zmocňovací zákony nikdy využity. 24.října 1988 byl přijat Zmocňovací zákon (Proxy Law) č.81 z r.1987 a stávající trestně právní zákoník nabyl účinnosti (24.října 1989).

Nový zákoník se od předešlého značně lišil. Opustil vyšetřovací způsob a založil trestně procesní systém na *obžalovacím způsobu řízení*. Tím přidělil soudním jednáním klíčovou (a - přinejmenším teoreticky - jedinou) úlohu při získávání důkazů, a vyloučil tím tuto činnost z předprocesní vyšetřovací fáze. "Alternativní řízení" (zkrácený proces /"giudizio abbreviato", příznání viny / "patteggiamento", řízení ze soudního rozhodnutí / "decreto penale di condanna", okamžitý rozsudek / "giudizio immediato" a sumární rozsudek / "giudizio direttissima") byla upravena a posílena s cílem centralizovat zefektivnění trestně právních procesů.

V 90.letech však trestně právní systém vytvořený zákoníkem z r.1988 prošel četnými změnami jako následek zásahů jak Ústavního soudu, tak zákonodárných orgánů (1992). Větší důraz byl kladen na prohlášení učiněná ve vyšetřovací fázi, aby bylo možné řešit alarmující stav kriminality způsobený posilujícím fenoménem mafie a organizovaného zločinu obecně. Svou vyhláškou č.24 z r.1992 Ústavní soud prohlásil, že čl.195, odst.4 trestně procesního zákoníku je neslučitelný s Ústavou, neboť zakazuje soudní policii dosvědčit výpovědi svědků. Další vyhláškou č.255 z r.1992 Ústavní soud rovněž prohlásil, že čl.500, odst. 3 trestně procesního zákoníku je neústavní, neboť nepočítá se založením výpovědi svědků učiněných dříve státnímu zástupci do soudního vyšetřovacího spisu (který je známý rozhodovacímu orgánu, a na jehož základě vydává rozhodnutí), pokud jsou tyto výpovědi během soudního přelíčení zpochybněny. Na základě těchto vyhlášek byly zákonem č.356 z r.1992 provedeny legislativní změny.

Ani poté, co zákon č.267 z r.1997 přeformuloval čl.513 trestně procesního zákoníku a vyloučil založení výpovědi spoluobžalovaných státnímu zástupci do soudního vyšetřovacího spisu, nezměnil Ústavní soud své stanovisko. Místo toho svou vyhláškou č.361 z r.1998 prohlásil, že přeformulovaná část čl. 513 trestně procesního zákoníku není v souladu s Ústavou, protože nepočítá se založením výpovědi obžalovaného do soudního spisu, pokud je obžalovaný odmítl nebo opomenul zopakovat u soudu.

Mnoho právních odborníků tvrdilo, že výše uvedené změny trestně právního řízení provedené Ústavním soudem popřely klíčovou úlohu soudních přelíčení, což bylo v otevřeném rozporu s obžalovacím systémem. To mělo za následek celkový rozvrat zákoníku, který tak ztratil svůj původní čistě obžalovací charakter, aniž by mu byl přisouzen jiný konkrétní profil, neboť pravomoci Ústavního soudu byly příliš omezené na to, aby dokázaly nastolit návrat k celistvému a organickému vyšetřovacímu charakteru trestně právního systému.

Aby bylo možné vyřešit tento problém charakterizovaný vysokým počtem sporných trestně právních řízení, mnohé politické strany navrhovaly, aby zásady vytvářející obžalovací proces byly zahrnuty v samotném Základním Zákonu republiky (Fundamental Law of the Republic). Toto opatření by zabránilo Ústavnímu soudu zakazovat jakékoli další změny zaměřené na navrácení platného zákoníku ke své původní verzi.

Jedna z nejvýznamnějších změn trestně procesního zákoníku, jež stojí za zmínku, se vztahuje k zákonu č.332 z r.1995, který se pokoušel omezit využití opatření zaměřených na omezení osobní svobody, a to tím, že bylo obtížnější se k takovým opatřením uchýlit. To byl pokus zabránit zneužitím předběžného zadržení, jež charakterizovala právní činnost během prvních let ustanovení nového zákoníku.

Konečně je důležité zdůraznit instituci samosoudce ustanovenou prostřednictvím vyhlášky zákona č. 51 z r. 1998. Ta spojila různé soudce první instance italského právního systému a eliminovala postavu soudce nižšího soudu prostřednictvím sloučení nižšího soudu s tribunálem. Po různých průtazích tato reforma nabyla účinnosti 12.června 1999, přestože byla omezena pouze na občanskoprávní řízení (pro trestní řízení vešla v platnost v lednu 2000). To vedlo k potřebě provést změny ve stávajícím zákoníku. Vzrostl počet případů neslučitelnosti soudců, byly upraveny kompetence jednotlivých rozhodovacích orgánů a rozšířil se seznam trestných činů souzených jedním orgánem spíše než soudní porotou.

Veškerá hlavní trestně procesní opatření jsou obsažena v platném zákoníku a vztahují se rovněž na trestné činy, jimiž se zabývají zvláštní řízení. Takto např. zákon č.86 z r.1990 stanoví, že veškeré trestné činy proti veřejné správě má řešit tribunál, zatímco zákon č.234 upravil zneužití veřejných pravomocí prohlášením, že osoba obviněná z tohoto činu může být propuštěna z funkce až po vyslechnutí soudem.

Pokud jde o administrativní přečiny, řízení se velmi liší od toho, jež probíhá v případě trestných činů, poněvadž provádění administrativních postihů není přiděleno soudním orgánům, ale spadá do kompetence veřejné správy. Proto v souladu se zákonem č.689 z r.1981 výkonu administrativních postihů nemusí nutně předcházet výkon soudní pravomoci. Naopak, soudní řízení může být ustaveno až v pozdější fázi. Ve skutečnosti každý, proti němuž byl uvalen

administrativní postih, se může odvolat k soudnímu orgánu proti rozhodnutí vydanému správním orgánem. Na takové případy se vztahují platná opatření občanských, nikoli trestních řízení.

Právní řízení mladistvých se řídí zvláštní skupinou zákonů, jež nejsou obsaženy v zákoníku. Hlavním zdrojem těchto zákonů je Prezidentský dekret č.48 z r.1998, který byl schválen a vešel v platnost současně s novým trestně procesním zákoníkem. Za právní opatření týkající se mladistvých je třeba jmenovat zákon č.835 z r.1935, který stále částečně platí, a vyhlášku zákona č.12 z r.1991.

Tato opatření stanoví zvláštní soudní orgán, *soud pro mladistvé (Juvenile Court)*, který je složen nejen z profesionálních soudců, ale rovněž z odborníků z ostatních oblastí, jako např. pedagogů, psychologů, psychiatrů, soudních antropologů a biologů. Není možné ustanovit občanskoprávní řízení s cílem nárokovat náhradu škody během procesů s mladistvými. S cílem ochránit zúčastněné mladistvé, mohou být u soudního řízení přítomni jejich rodiče nebo právní zástupci. Vzhledem k nízkému věku obžalovaných, a s cílem podpořit jejich sociální rehabilitaci, jakož i z preventivních důvodů zákon stanoví dva rozsudky, které mohou být vydány: rozhodnutí o ukončení případu z důvodu malé závažnosti, a rozhodnutí o ukončení případu a podmíněčné odsouzení. Rozhodnutí jsou velmi důležitá. V prvním případě může soudce rozhodnout nepokračovat v řízení, pakliže vzhledem k lehké a občasně povaze spáchaného činu usoudí, že pokračování v procesu by mohlo poškodit vývoj mladistvé/ho. Ve druhém případě může soudce odročit proces (na dobu nepřekračující 3 roky u nejzávažnějších případů) a odsoudit obžalovaného podmíněčně a umístit ho pod dohled sociálních orgánů. Pokud je na konci odročovací lhůty na chování obžalovaného během podmíněčného odsouzení vydán kladný posudek, případ je uzavřen.

4. Systém soudů a prosazování trestní justice

Soudní systém není upravován trestně procesním zákoníkem, ale zvláštními zákony. Kromě zásad ustanovených v člancích 101-110 (Ústavy) je soudní systém řízen Královským dekretem č.12 z r.1941, známým jako Zákon o soudnictví (Law on the Judiciary - Ordinato Giudiziario). V průběhu let tento právní text prošel řadou změn. Poslední z nich byla již zmíněna, t.j. ustanovení samosoudce uzákoněné vyhláškou zákona č.51 z r.1998.

Mezi ostatními zákony, jež řídí soudní systém v Itálii, bychom měli jmenovat Královský dekret č.511 z r. 1946, jež zaručuje nezávislost a nestrannost soudců, a zákon č.195 z r.1958, který řídí *Consiglio Superiore della Magistratura*, samosprávný orgán soudců a prokurátorů, kteří jsou včleněni do stejného orgánu, t.j. orgánu soudních úředníků.

Italský trestně právní systém se dělí na různé soudní orgány. Na úrovni první instance tyto orgány zahrnují nižší soud (Pretura), tribunál a porotní soud. Zatímco nižší soud má *mono* soudce, tribunál a porotní soud jsou kolektivní orgány. Nicméně s výjimkou několika menších změn jsou řízení vykonávána všemi těmito soudními orgány první instance více či méně stejná.

S tím, jak pozvolna nabývá účinnosti postavení jednoho soudce první instance, mizí nižší soudy a stávají se součástí tribunálů, jež se naopak stávají *mono* orgány.

5. Základní principy trestního práva

Absolutně klíčovým a základním principem italského právního systému je princip *zákonnosti* (*legality*). To potvrzuje nejen trestní zákoník (čl.1, který říká, že "nikoho nelze odsoudit za čin, který není zákonem výslovně považován za porušení práva, a nesmí mu být uložen žádný trest, pokud takový trest nebyl předtím za takové jednání stanoven zákonem"), ale i Ústava, čl.25, který říká, že "nikoho nelze potrestat za porušení zákona, aniž by tento zákon byl v platnosti předtím, než byl čin spáchán". Důsledkem principu zákonosti ustanoveného v zákoníku Ústavy je zákaz interpretovat trestní právo na základě analogie (jež je rovněž považována převládající teorií jakožto funkční pouze *in malam partem – ve špatné části*), výslovné určení přečinů (přičemž existuje samotné pravidlo, které by mělo přesně oddělit nezákonný čin od činu, který je z trestního hlediska irelevantní, a to vyvarováním se dvojsmyslných formulací, jež nutí soudce, aby jednal jako arbitr a vydal rozhodnutí) a zákaz zpětně účinné aplikace trestního práva, jež pachateli způsobuje nepříznivé důsledky.

Trestné činy se dělí do dvou hlavních kategorií: *trestné činy a přečiny* (*crimes and misdemeanors*). Kritéria volného uvážení použita v trestním zákoníku za účelem rozlišení mezi těmito dvěma typy trestných činů jsou ryze formálního charakteru a závisejí na různých typech trestů. Těmi jsou v případě trestných činů trest odnětí svobody na doživotí, trest odnětí svobody a vysoké pokuty, zatímco v případě přečinů se jedná o uvalení vazby a nižší pokuty. Druhou skupinu porušení zákona tvoří méně závažné trestné činy, což potvrzují tresty, které jsou na jejich základě vyměřeny - ty jsou podstatně méně přísné nežli tresty za závažnější trestné činy. Rozlišení mezi typy trestných činů vede rovněž k částečnému rozdílu v zákonech. Hlavní rozdíl spočívá ve skutečnosti, že s pokusem se počítá pouze u trestných činů, a že obvyklým kritériem pro obžalobu je "dolus (zlý úmysl)", zatímco "culpa"(vina) se vyžaduje pouze v konkrétních případech obsažených v zákonech.

Toto rozdělení typů trestných činů je součástí nejen zákoníku, ale i rámce doplňujících zákonů.

Minimální věk trestní odpovědnosti je 14 let (čl.97 trestního zákoníku). Mladistvý, který nedosáhl tohoto věku, nemůže být obžalován ze žádné nezákonné činnosti, neboť se předpokládá, že mladistvý je neschopen úsudku a záměru. V určitých případech lze osoby mladší 14 let považovat za *společensky nebezpečné* (*socially dangerous*) a lze je proto podrobit *bezpečnostním opatřením* (*security measures*).

Je nutné uvést, že se nepředpokládá, že osoby ve věku mezi 14 a 18 roky jsou schopny úsudku a záměru. Aby bylo možné stanovit, zda bude mladistvý ve věku mezi 14 a 18 roky podroben trestu, rozhodovací orgán musí v každém jednotlivém případě a na základě konkrétních důkazů předložených soudu rozhodnout, jestli pachatel činu dosáhl v okamžiku spáchání činu příslušné úrovně vyspělosti a psychologického rozvoje, aby byl schopen pochopit závažnost svého činu (č.98 trestního zákoníku).

Pokud pachatel v době spáchání činu dosáhl věku 18 let a je tedy považován za dospělého, předpokládá se, že je schopen úsudku a jednal záměrně, čímž se stává trestně odpovědným. Tento

předpoklad však nemusí platit, prokáže-li se, že pachatel v době spáchání činu nebyl schopen usuzovat a jednat záměrně z důvodu *slabosti (infirmitas)* (č.88 trestního zákoníku) nebo jiných příčin. Pokud se tento fakt prokáže, pak pachatele nelze považovat za odpovědného za čin a nelze mu tedy udělit trest, s výjimkou těch sociálních opatření, jež mohou být aplikovány v případě, kdy je pachatel označen za *společensky nebezpečného*.

Absolutní odpovědnost jako kritérium obžaloby je výslovně obsažena v obecné části trestního zákoníku. Konkrétně je zahrnuta v odst.3 čl.42 trestního zákoníku, který - po ustanovení v prvních člancích zákoníku shrnujících, že nikoho nelze potrestat za čin spáchaný nevědomě a nezáměrně - říká, že "zákon musí určit případy, které by *jinak* byly přisouzeny pachateli jako důsledek činu nebo zanedbání." V souladu se zákoníkem lze proto absolutní odpovědnost považovat za vyjímečný případ pro obžalobu, zatímco obecným kritériem zůstává kritérium odpovědnosti z důvodu "viny"(culpa). Ve skutečnosti v době, kdy byl trestní zákoník schválen (1930), se nikdo nezabýval hypotézou absolutní odpovědnosti pro vyjímečné případy.

To se však začalo měnit poté, co vešla v platnost Ústava: článek 27, odst.1 Ústavy říká, že "trestní odpovědnost je osobní". Někteří právní vědci začali tuto klauzuli interpretovat jako synonymní s formulací "trestní odpovědnost z důvodu vlastní viny" v tom smyslu, že aby byla slučitelná s Ústavou, kritéria pro obžalobu by měla být omezena výlučně na záměr a zavinění.

Po řadu let se Ústavní soud k této otázce nijak přesně nevyjadřoval a svými rozhodnutími č.364 a 1055 z r.1988 zmíněnou interpretaci článku 27 výslovně přijal. Po dobu více než jednoho desetiletí tedy Ústavní soud prohlašoval, že absolutní odpovědnost v trestných záležitostech je neslučitelná se zásadami italské ústavy.

Po výše uvedených rozhodnutích Ústavního soudu se ukázalo jako nezbytné přeměnit hypotézy absolutní odpovědnosti, uznávané italským trestně právním systémem, v trestné činy založené na zásadě viny. Tento proces byl dokončen pouze zčásti, když v r.1990 zákony týkající se přitěžujících okolností vyloučily případy absolutní odpovědnosti. Toto ovšem pro některé případy neplatilo, jako např. pro trestné činy spáchané nezáměrně, smrt unesené osoby během únosu a mylný odhad věku oběti při sexuálním trestném činu. Všechny tyto případy nezáměrných následků jsou interpretovány z pohledu přímé příčiny, aniž by se spekulovalo, zda následkům šlo předejít či nikoli. Tímto jsou tyto případy v rozporu s ústavní zásadou *nullum crimen sine culpa (nikdo nepáchá trestný čin bez viny)*. Pokud zákonodárci budou pokračovat ve svém dosti pomalém procesu, jehož cílem je přizpůsobit zákony upravující tyto trestné činy článku 27 Ústavy, a pokud se ukáže, že je nemožné změnit interpretaci inkriminovaných opatření tak, aby byly v souladu s Ústavou (o čemž někteří z nich soudí, že je možné v případech nezáměrných trestných činů nebo trestných činů způsobujících nezáměrné následky), pak bude muset Ústavní soud rozhodnout o jejich slučitelnosti s Ústavou.

V italském právním systému se trestní odpovědnost stále omezuje pouze na fyzické osoby. Právnícké osoby nelze podrobit žádnému trestu. Podle návrhu zákona č.689 z r.1981 o administrativních trestech nejsou právnícké osoby odpovědné ani za administrativní přečiny.

Mnoho významných právních vědců toto opatření stále častěji kritizuje. Od začátku 70.let se zpochybňuje smysl, příhodnost a oprávněnost klauzule *societas delinquere non potest* (společnost - korporace nemůže spáchat trestný čin). Konkrétně bylo zdůrazněno, že nejzávažnější hospodářské trestné činy jsou výsledkem přesné a vědomé korporační politiky. Nejnebezpečnější formy trestných činů, týkajících se např. znečištění životního prostředí nebo finančních trhů, jsou ve většině případů výsledkem precizní politiky podniků. Proto skutečnost, že jsou tyto korporace vyjmuty z jakékoli formy trestu, pro společnost představuje vážná rizika. Z tohoto důvodu někteří právní odborníci navrhli zavedení opatření, jež interpretují právnické subjekty jako aktivně a přímo zainteresované jedince. Rovněž zdůraznili skutečnost, že vyjmutí klauzule *societas delinquere non potest* není v rozporu s článkem 27, odst. 1 Ústavy, jež prosadil zásadu viny. Tvrdí, že lze zcela snadno identifikovat formy odpovědnosti právnických osob (přičemž zlovolnost vyžaduje přítomnost citových a psychologických prvků a proto je s právnickými osobami strukturně neslučitelná) na straně jedné, a na druhé straně definovat *korporační trestné činy* (*corporate crimes*) jako nebezpečné sociální trestné činy, jež vyžadují aplikaci bezpečnostních opatření. Kromě trestů, jež předpokládají vinu dotyčného, tak italské zákony uznávají rovněž další typy trestů - t.j. bezpečnostní opatření -jež společnost ohrožují pouze fungují-li jako nezbytný předpoklad, atd.

V každém případě, i když není možné přijmout takové opatření, by bylo snadné vytvořit pro právnické osoby systém administrativních trestů.

Nicméně přes veškeré návrhy právních odborníků italský trestně právní systém neuznává subjektivní odpovědnost stran jiných, než jsou fyzické osoby. V r. 1999 byly parlamentu předloženy návrhy zákonů zaměřené na zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, aby tak byla možná slučitelnost se závazky vyplývajícími z mezinárodních konvencí.

Italský trestní zákoník zahrnuje různé právní omluvy. Některé z nich jsou obsaženy v obecné části (články 50-54), poněvadž je lze aplikovat na více méně jakýkoli typ trestného činu, zatímco jiné tvoří zvláštní část spolu s konkrétními trestnými činy, na něž je lze aplikovat.

Právní omluvy ustanovené v obecné části zákoníku zahrnují *souhlas poškozené strany* (*consensus of the injured party*), *oprávněnou obhajobu* (*legitimate defence*), *stav potřeby* (*state of need*), *výkon práva* (*exercise of right*), *výkon povinnosti* (*exercise of duty*) a *zákonné držení zbraně* (*lawful use of arms*).

Možnost *analogické aplikace dekriminalizačních faktorů* (*analogically applying the decriminalising factors*) je také velmi sporná. Právní věda se vyhýbá použití tohoto typu omluvy, neboť se domnívá, že je v rozporu se zásadou zákonnosti. V této otázce existují sporné názory. Někteří právní odborníci se kloní k názoru právní vědy, zatímco jiní tuto možnost nevyklučují a tvrdí, že zásada zákonnosti není založena na určitosti zákona, ale na *favor libertatis* (*upřednostňování svobody*), není založena na *pro reo* (věcné) interpretaci analogie.

Trestné činy lze postihovat pouze do určité doby poté, co byly spáchány, vyjma nejzávažnějších případů, jež nejsou časově omezené. Vypršení promlčecí lhůty upravuje článek 157 trestního zákoníku, který stanoví různé lhůty v závislosti na typu trestu určeného pro jednotlivé trestné

činy. Promlčecí lhůty se pohybují v rozmezí od dvaceti let u trestných činů s odnětím svobody na více než 24 let do dvou let u přečinů trestaných pouze pokutami.

Za některých okolností popsaných v člancích 159 a 160 trestního zákoníku lze promlčecí lhůtu odročit nebo přerušit. Tyto okolnosti jsou vázány na různé fáze procesu. Tak lze promlčecí lhůtu přerušit např. vynesením rozsudku. V každém případě *promlčecí lhůtu stanovenou v souladu s čl. 157 trestního zákoníku nelze prodloužit o více než jednu polovinu.*

Na tomto místě je třeba uvést, že Ústavní soud prohlásil zákon, který zakazuje obžalovanému vzdát se vypršení promlčecí lhůty, za neústavní. V souvislosti s tímto rozhodnutím jsou ti, kteří tvrdí, že jsou nevinní, oprávněni požadovat obnovení procesu s cílem prokázat absolutní nevinu, a to i poté co promlčecí lhůta vypršela (proces však může skončit obviněním obžalovaného).

Italský trestní zákoník se dělí na *část obecnou*, jež obsahuje opatření aplikovatelná na všechny trestné činy, a *část zvláštní*, jež se týká jednotlivých trestných činů. Zákoník je rovněž rozdělen do tří knih. První kniha, která obsahuje obecnou část zákoníku, má název "Trestné činy - obecná východiska". Kniha 2 a 3, obě týkající se zvláštní části, jsou nazvány "Druhy trestných činů" a "Druhy přečinů", a obsahují seznamy jednotlivých trestných činů. Ty se dále dělí do kategorií (jako např. životní a tělesná integrita) a tvoří skupiny pod jednotlivými odstavci a pododstavci.

Co se týká hlavních druhů trestných činů, článek 575 trestního zákoníku definuje *vraždu (murder)* tvrzením, že "každý, kdo způsobí smrt jiné osoby bude potrestán odnětím svobody v délce minimálně jedenadvaceti let". *Loupež (robbery)* je popsána v článku 628 trestního zákoníku jako "každý, kdo se s úmyslem získat pro sebe nebo jiné osoby nezákonný zisk a s výhrůzkou násilí zmocní movité věci jiné osoby tím, že jí tuto věc zcizí, bude potrestán odnětím svobody v délce od tří do deseti let a pokutou ve výši jednoho až čtyř milionů lir". Pokud jde o *ublížení na zdraví (bodily harm)*, článek 582 trestního zákoníku říká, že "každý, kdo způsobí jiné osobě ublížení na zdraví s následkem duševního či tělesného zranění, bude potrestán odnětím svobody v délce od tří měsíců do tří let". V případě *krádeže (theft)* článek 624 trestního zákoníku uvádí, že "každý, kdo se s úmyslem obohatit sebe nebo jiné zmocní movité věci jiné osoby, bude potrestán odnětím svobody v délce do tří let a pokutou ve výši sedmdesát tisíc až jeden milion lir".

Obzvláště v případě loupeže a krádeže existuje široká škála přitěžujících okolností, a to v takové míře, že lze tvrdit, že není možné obžalovat pachatele krádeže bez přítomnosti přitěžujících okolností. Jejich výsledkem je zvýšení trestu odnětí svobody až na deset let v případě krádeže. Přitěžující okolnosti zahrnují vloupání do domu, poničení věcí, padělání, použití zbraně nebo omamných látek, plánované spáchání trestného činu, spáchání trestného činu ve skupině tří nebo více osob, krádež turistických zavazadel, zboží na veřejném prostranství nebo tří či více kusů dobytka. Loupež je přitížena použitím zbraně, pokud je spáchána skupinou osob, nebo pokud násilí spáchá osoba neschopná úsudku a záměru.

6. Organizace vyšetřování a trestního řízení

6.1. Obecná východiska

Vyšetřování a trestní řízení je zahájeno poté, co je nahlášeno spáchání trestného činu, a uzavřeno vynesáním soudního rozsudku. Dělí se do dvou fází. Jedná se o fázi vyšetřovací (indagini preliminari), která předchází soudnímu procesu, a ve které hraje důležitou roli prokurátor, a o soudní přelíčení, během něhož protichůdné strany předkládají soudu důkazy.

Předběžné vyšetřování začíná poté, co je prokurátor informován prostřednictvím *notitia criminis* (ohlášené spáchání trestného činu), tj. poté, co obdrží dostatečně detailní a konkrétní informace o spáchání trestného činu. Prokurátor a soudní policie nejsou pouhými pasivními příjemci informací od třetích stran, ale mohou rovněž vést vyšetřování, a to v souladu s článkem 330 trestně procesního zákoníku. To je jeden z prostředků, jimiž anonymní zprávy mohou *de facto* vyvolat trestní řízení, neboť dává státnímu žalobci či soudní policii možnost jednat na základě obdržených informací a tak získat *notitia criminis*.

Poté co je prokurátor informován o spáchání trestného činu, začíná fáze předběžného vyšetřování. Tato fáze nemůže trvat do nekonečna, a proto je dán maximální časový limit. Tento limit však nepočíná běžet v den nahlášení trestného činu, ale v den, kdy je identifikován obžalovaný: jinými slovy limit počíná běžet ve chvíli, kdy začne určitá osoba být vyšetřována ze spáchání konkrétního činu. Časový limit stanovený pro vyšetřování konkrétní osoby je šest měsíců, a může být prodloužen na dobu maximálně dvou let v případě závažnějších trestných činů.

Během této předprocesní fáze má ve vyšetřování hlavní úlohu prokurátor. Teoreticky *výsledky vyšetřování zúčastněných stran nelze použít jako důkazy dokud nezačne soudní proces*, poněvadž důkazy jsou shromažďovány během soudního procesu. Stávající zákoník už zavedl některé výjimky této obecné zásady. Původní zákoník stanovil, že řadu vyšetřovacích metod, jež nelze opakovat (jako např. inspekční zprávy, konfiskace, prohledání, neopakovatelné technické kontroly, odposlouchávání telefonu), lze použít jako důkazy. Bylo zavedeno rovněž zkušební přelíčení (incidente probatorio), přímo inspirované germanistickými systémy. Protichůdné strany během něj mluví před soudcem, a to ještě před zahájením procesu, a shromažďují se důkazy. Na požádání stran lze tento prostředek použít v případě, kdy z důvodu zpoždění předložení důkazu dojde k jeho ztrátě nebo znehodnocení.

K tomuto obecnému pravidlu však existují výjimky, a v těchto případech je možné získat důkazy pouze během procesu, nikoli před ním. V souvislosti s již citovanými rozhodnutími Ústavního soudu (viz kap.3) výše zmíněný právní rámec prošel radikálními změnami, jejichž výsledkem byla skutečnost, že výpovědím před státním zástupcem během fáze předběžného vyšetřování byla přisouzena zkušební hodnota. V tomto smyslu byl původní návrh platného zákoníku radikálně upraven, a to do té míry, že většina právních odborníků soudí, že navždy ztratil svůj vnitřní pospolitý charakter.

Předprocesní fázi řídí *soudce předběžného vyšetřování* (*judge for preliminary investigations "G.I.P."*), tj. soudce, který dohlíží nad prací prokurátora a zaručuje vyšetřované osobě ochranu práv, jinými slovy tehdy, kdy je potřeba shromáždit důkazy předem. Soudce předběžného

vyšetřování má za úkol přijímat opatření omezující osobní svobodu, pokud se prokáže, že je to nezbytné pro průběh vyšetřování. Rovněž rozhoduje, zda je nezbytné na žádost prokurátora tato opatření rozšířit. Kromě toho na požádání zúčastněných stran soudce předběžného vyšetřování rozhoduje, zda připustit předkládání důkazů během předprocesní fáze, a předsedá řízení.

Dále soudce předběžného vyšetřování posuzuje veškeré požadavky na odložení případu. V zásadě fáze předběžného vyšetřování končí ve chvíli, kdy prokurátor rozhodne, zda postavit obžalované(ho) před soud či nikoli. Pokud se prokurátor domnívá, že nahlášený trestný čin je nepodložený (což může být v případě, kdy nashromážděné důkazy nejsou dostatečně pádné, aby obstály při soudní obžalobě), nejsou nezbytné podmínky pro pokračování v případě, nebo čin nelze definovat jako trestný čin, požádá soudce předběžného vyšetřování o uzavření případu. Pokud se soudce předběžného vyšetřování rozhodne požadavek přijmout, nařídí případ uzavřít. V ostatních případech požádá prokurátora o další vyšetřování. Pokud je i po dalším vyšetřování prokurátor přesvědčen o nedostatku důkazů pro předání případu soudu, ačkoli soudce předběžného vyšetřování je přesvědčen o opaku, může soudce nařídít prokurátorovi, aby vynesl obžalobu.

Je třeba uvést, že pokud je případ uzavřen, pak je osoba obviněná ze spáchání trestného činu (jež může být totožná s osobou poškozenou) oprávněna proti tomuto rozhodnutí se odvolat k soudci předběžného vyšetřování.

Pokud je ovšem žádost na zamítnutí žaloby přijata, případ je uzavřen, ale pakliže se vyskytnou další důkazy, může být znovu otevřen.

Pokud se prokurátor rozhodne místo řízení v trestní věci postavit vyšetřovaného (jež je označován za obžalovaného) před soud, vydá takové nařízení přímo v případech, kdy trestný čin spadá do kompetence nižšího soudu; naopak v případě, kdy se trestný čin týká kompetencí tribunálu nebo soudní poroty, zašle svůj požadavek soudci předběžného vyšetřování. Poté co soudce předběžného vyšetřování neveřejně vyslechne obě strany, rozhodne zda požadavek přijme či nikoli. První přelíčení se nazývá *předběžné přelíčení (preliminary hearing)*. V tomto ohledu je třeba uvést, že spojením postavení nižších soudců a soudců tribunálu nedávná reforma týkající se "samosoudce" výše zmíněný systém upravila. To znamená, že nadále se bude předběžné přelíčení používat pouze před tribunálem kolegia.

Charakter italského trestně právního systému byl vždy vyšetřovací, přičemž vyšetřování vedl vyšetřovací soudce pověřený zároveň shromažďováním důkazů. V mnoha případech bylo soudní přelíčení pouze formou kontroly předcházející fáze. Poté co v r.1989 vešel v platnost nový zákoník, se tento systém zásadně změnil. V souvislosti s návrhy právních změn byl tento zákoník *zřetelně inspirován severoamerickým obžalovacím modelem*. Vyšetřovací soudce byl nahrazen soudcem předběžného vyšetřování, jehož úlohou bylo dohlížet nad tím, zda je práce státního zástupce v souladu se zákonem a zaručit práva vyšetřované osobě. Důkazy se obvykle neshromažďovaly během této fáze, ale během soudních přelíčení.

V souvislosti s již uvedenými rozhodnutími Ústavního soudu v r.1992 však tato základní východiska italského trestně právního systému prošla zásadními změnami. Větší možnost shromažďovat zkušební důkazy i v průběhu fáze předběžného vyšetřování přinesla konkrétní

změny v italském trestně právním řízení. Jeho ryze obžalovací charakter musel ustoupit smíšenému systému, jež někteří právní odborníci dosti kritizují pro ztrátu jeho pospolitého a systematického charakteru.

Kromě obvyklých řízení zákoník zavádí rovněž další druhy trestně právních řízení, tzv. alternativních řízení. Mezi ně patří:

Zkrácený proces (Abbreviated trial / Giudizio abbreviato). Se souhlasem státního zástupce může obžalovaný požádat o rozhodnutí vyslovené na základě důkazů shromážděných v průběhu fáze předběžného vyšetřování. Pakliže se soudce domnívá, že je možné rozhodnout na základě zmíněných důkazů, může vynést rozsudek. Pokud dojde k odsouzení, trest se snižuje o jednu třetinu.

Přiznání viny, dohodnutí trestu (Bargaining the sentence / Patteggiamento, Applicazione di pena su richiesta). Pokud stanovené odsouzení nepřevyšuje dva roky, může obžalovaný nebo prokurátor žádat o udělení stanoveného trestu. Pokud se obě strany dohodnou a soudce považuje navržený trest za adekvátní, aplikuje dohodnuté odsouzení. Výhodou pro obžalovaného je že má jisté snížení trestu až o jednu třetinu, nemusí platit soudní výdaje a nemusí se podrobit žádným bezpečnostním opatřením.

Řízení ze soudního rozhodnutí (Proceeding by decree / Decreto penale di condanna). V případě trestných činů postižitelných z moci úřední, pokud se prokurátor domnívá, že by měl být uvalen pouze peněžitý trest, požádá soudce předběžného vyšetřování o vyřešení případu soudním rozhodnutím. Pokud soudce předběžného vyšetřování tento požadavek přijme, je vydáno soudní rozhodnutí obsahující rozsudek. Pokud se obžalovaný proti rozsudku odvolá, následuje běžné trestně právní řízení.

Okamžitý proces (Immediate trial / Giudizio immediato). Pokud existuje konečný důkaz, prokurátor a obžalovaný mohou požádat o přikročení z fáze předběžného vyšetřování rovnou k soudnímu přelíčení, aniž by proběhlo předběžné soudní přelíčení.

Sumární proces (Summary trial / Giudizio direttissima). Tento druh procesu lze aplikovat v případě, kdy je obžalovaný přistižen při činu (in flagrante delicto), nebo pokud se k činu přizná. Obžalovaný jde přímo před soud, přestože má právo odvolat se pro zkrácený proces nebo přiznání viny.

Trestně procesní zákoník je rozdělen do jedenácti knih.

První kniha pojednává o soudci, obžalovaném, prokurátorovi, soudní policii, občanskoprávně odpovědných osobách, poškozené straně, občanskoprávních stranách a obhajobě.

Druhá kniha řídí soudní procesy a obsahuje nejdůležitější opatření týkající se procesních podmínek a lhůt a neplatnosti řízení.

Třetí kniha upravuje vyšetřování a shromažďování důkazů.

Čtvrtá kniha pojednává o preventivních opatřeních zaměřených proti osobám či majetku.

Pátá kniha se zabývá předprocesním vyšetřováním a předběžným přelíčením, zatímco šestá kniha upravuje zvláštní řízení, tj. alternativní řízení zaměřená na zkrácení nebo urychlení soudních přelíčení za vyjimečných okolností. To zahrnuje případy, při kterých je snadné získat důkazy nebo kdy obžalovaný žádá mírnější trest (alternativní rozsudky: viz výše).

Sedmá kniha se zabývá procesem: předběžnou fází, soudním přelíčením, a rozhodnutím včetně rozsudku.

Osmá kniha pojednává o řízeních u nižšího soudu (nyní: soud samosoudce), devátá kniha se zabývá odvolacími zásadami.

Desátá kniha upravuje prosazování / výkon rozsudku a jedenáctá kniha pojednává o soudních vztazích se zahraničními úřady. Obsahuje rovněž opatření týkající se extradice, mezinárodních zjišťovacích listin a účinku rozsudků vynesených v cizí zemi.

6.2. Omezení osobní svobody před odvoláním se proti rozsudku a shromažďování důkazů

Článek 13 Ústavy výslovně zaručuje *osobní svobodu* tvrzením, že osobní svobodu mohou omezit pouze soudní orgány a pouze v případech ustanovených zákonem. Článek říká, že osobní svoboda může být omezena pouze cíleným nařízením soudu v případech specifikovaných zákonem.

Celá jedna kniha (čtvrtá) zákoníku je věnována preventivním opatřením.

V souladu s Ústavou mohou být tato opatření aplikována soudem, jež se zabývá dotyčným případem, soudcem předběžného vyšetřování, nebo na žádost obžalovaného či státního zástupce (na odvolání či změnu těchto opatření).

Zákon uvádí seznam požadavků pro přijetí těchto preventivních opatření. Ta zahrnují *závažný nepřímý důkaz* a přinejmenším jedno z následujících: *riziko útěku, riziko zmocnění se důkazu nebo zpochybnění jeho pravosti a riziko opětného spáchání činu*. Článek 274 trestně procesního zákoníku říká, že tato preventivní opatření nesmí být v žádném případě uvalena na obžalovaného nebo na osobu ve vyšetřování, jež odmítne učinit výpověď nebo přiznat vinu. Skutečnost, že dotyčný využije možnosti *nemo tenetur se detegere*, nelze použít jako důvod k aplikaci těchto opatření.

Zákon upravující přijetí těchto preventivních opatření byl v r.1995 zpřísněn, a to zákonem č.332, který reformoval trestně procesní zákoník. Tento zákon byl zaveden v souvislosti s četnými stížnostmi týkajícími se neadekvátního užití předběžného zadržení ve věznicích, jež bylo *de facto* využíváno jako nástroj získávání přiznání nebo usvědčujících výpovědí, a představovalo porušení zásady *nemo tenetur se detegere*. Aby se docílilo zamezení těchto případů, byly ustanoveny určité zákazy v souvislosti s použitím nejpřísnějších předběžných opatření, tj. předprocesního zadržení.

Výsledkem bylo, že toto opatření nebylo možné aplikovat pokud se soudce domníval, že vyšetřované a obviněné osobě mohl být rozsudek podmíněčně odložen. Bylo zdůrazněno, že toto opatření lze přijmout pouze za vyjímečných okolností, a to tehdy, když se ostatní mírnější opatření prokáží jako neadekvátní. Rovněž bylo zmiňováno, že soudce musí být schopen zdůvodnit své rozhodnutí o přijetí takového opatření (a rozhodnutí lze anulovat). Maximální doba zadržení byla prodloužena a při rozhodování o přijetí výše uvedeného opatření není možné brát v úvahu recidivitu.

Délka předběžného zadržení je stanovena v souladu s tresty danými pro jednotlivé typy trestných činů, a nesmí překročit určité maximální sazby.

Po nějakou dobu byla kritizována nadměrná délka předběžného zadržení před odsouzením jakožto jedna z hlavních slabostí italského trestně právního systému. I tento aspekt předběžného zadržení byl upraven zákonem č.332 z r.1995. V současné době je maximální doba předběžného zadržení u nejzávažnějších trestných činů (tj. trestných činů, pro které platí trest odnětí svobody na 20 let) stanovena na 6 let.

Na žádost obžalovaného nebo státního zástupce lze předběžná opatření odvolat nebo změnit, pokud důvody jejich přijetí už neexistují nebo se významně změnily. V takovém případě rozhoduje soudce, jež zmíněná opatření přijal. Každopádně je rovněž možné se proti rozhodnutí o přijetí předběžného opatření odvolat. Odvolání lze podat k odvolacímu soudu nebo kasačnímu soudu.

Při rozhodování o délce trestu v případě obvinění se bere v úvahu doba strávená v předběžném zadržení, a odečítá se od zbývajících trestu.

Kromě předběžného zadržení italský trestně procesní zákoník stanoví rovněž další formy omezení osobní svobody, jež jsou aplikovány před vynesením konečného rozsudku. Těmi jsou *zatčení a zadržení z důvodu výsledku (fermo)*. Tato dvě opatření se používají pouze během předběžných vyšetřovacích fází, nikoli během procesu, neboť představují pouze dočasná opatření. Poněvadž jsou používána pouze v předprocesní fázi, nejsou obsažena v knize zákoníku pojednávající o předběžných opatřeních, ale v knize o předběžném vyšetřování.

Tato opatření samozřejmě musí garantovat základní právo osobní svobody, jež je postihováno v souladu s čl.13 Ústavy. Toto opatření obsahuje klauzuli, jež se bezpochyby vztahuje k zatčení a zadržení z důvodu výsledku. Odstavec 3 článku 13 říká, že ve vyjímečných případech výslovně určených zákonem může policie přijmout dočasná opatření. Pokud se však tato opatření nepodaří do 48 hodin potvrdit, jsou považována za anulovaná či neúčinná.

V souladu s italskou právní tradicí jsou výjimečné případy ztotožněny se zatčením a zadržením z důvodu výsledku.

Osoba může být zatčena pokud je přistižena soudní policií, poškozenou stranou nebo jinou osobou při spáchání trestného činu (tj. v nejužším slova smyslu *in flagranti*), nebo po spáchání činu, s ukradeným předmětem nebo jiným důkazem ve vlastnictví, což dokazuje, že spáchal čin bezprostředně před přistižením (*quasi-flagranti*). Zatčení *in flagranti* nelze uplatňovat u všech

trestných činů. Nelze jej uplatnit např. u přečinů, nezáměrných trestných činů a činů, pro něž jsou vyměřeny mírné tresty.

Zatímco zatčení může provést pouze soudní policie a soukromé osoby, prokurátor sám může vydat příkaz k zadržení osoby pro výslech, přičemž to může provést i soudní policie, ale pouze tehdy, když není možné předem kontaktovat státního zástupce. V souvislosti s rozšířením stížností na zneužívání tohoto zákona ze strany policie zákoník z r.1988 učinil tento zákon přísnějším, a to především část týkající se zadržení z důvodu výslechu bez souhlasu státního zástupce.

Stávající zákon upravující toto opatření stanoví, že může být uplatňováno pouze u trestných činů s odnětím svobody na minimálně 2 a maximálně 6 let: tj. u trestných činů zahrnujících použití zbraní a výbušnin. Aby bylo možné toto opatření uplatnit, musí existovat reálné nebezpečí úniku pachatele a přesvědčivé prokázání jeho viny.

Stejný proces se uplatňuje následně po zatčení a zadržení z důvodu výslechu. Zatčená nebo zadržená osoba musí být informována o svém právu zvolit si obhájce. Aby bylo možné potvrdit opatření je v souladu s čl.13, odst.3 Ústavy prokurátor povinen do 48 hodin požádat soudce o předběžné vyšetřování. V případě nedodržení této podmínky musí být zatčená nebo zadržená osoba okamžitě propuštěna. Na druhé straně je soudce předběžného vyšetřování povinen do 48 hodin uskutečnit přelíčení, aby bylo možné potvrdit zatčení nebo zadržení z důvodu výslechu. Během přelíčení musí prokurátor a obhajoba soudu předložit svá vyjádření. Pokud dojde během přelíčení soudce ke kladnému závěru, může potvrdit zatčení nebo zadržení z důvodu výslechu, a pokud je to nezbytné nebo pokud to požaduje prokurátor, může nařídit předběžné opatření. V ostatních případech musí být zatčená nebo zadržená osoba okamžitě propuštěna.

Proti rozhodnutí soudu první instance se lze vždy odvolat. Proti rozhodnutí se může odvolat nejen prokurátor, obžalovaný a jeho obhájce, ale i poškozená strana (osoba přímo poškozena trestným činem), občanskoprávní strana (osoba poškozena následkem trestného činu), jakož i občansko-právně odpovědná osoba (jež je povinna nahradit škody způsobené pachatelem a tedy zaplatit pokutu v případě prokázané viny pachatele). Na rozdíl od státního zástupce se ostatní strany mohou odvolat pouze proti těm částem rozsudku, jež ovlivňují jejich práva. Částečnou výjimku tohoto pravidla tvoří poškozená strana u trestných činů pomluvy a urážky na cti, kdy se tato může odvolat proti rozsudku zproštění viny, a to s odvoláním na trestní odpovědnost a vinu.

Prvním typem opravného prostředku je *odvolání*, kdy na sebe soud druhé instance bere odpovědnost při rozhodování, zda-li schválit odvolání proti prvnímu rozsudku. Poněvadž zákon nevyjmenovává důvody pro odvolání, existuje jich celá řada. Jelikož odvolací soudce přezkoumává rozsudek, proti němuž bylo vzneseno odvolání, je oprávněn zcela změnit hodnocení a rozhodnutí učiněná soudci první instance. Nelze se odvolat proti všem rozsudkům, jako např. proti těm, jež jsou vyneseny v rámci zkrácených procesů a přiznání viny, a těm, jež se týkají případů, ve kterých je udělena pouze (peněžní) pokuta.

V každém případě je možné se odvolat ke kasačnímu soudu proti rozsudkům bez možnosti odvolání, jakož i proti rozsudkům vynesným odvolacím soudem. Kasační soud je nejvyšším soudem nižších soudů (magistracy). Kasační soud rozhoduje o oprávněnosti (ve věcech zákona)

případů, nikoli o jejich skutkové podstatě. Jinými slovy se musí pouze ujistit, že proces proběhl v souladu s příslušnými zákony a že rozsudek byl vynesena s přihlédnutím na základní práva obžalovaného. Není však v jeho kompetenci rozhodovat o věcných skutečnostech případu.

Důvody pro odvolání ke kasačnímu soudu jsou výslovně určeny zákonem. Na konci přelíčení může kasační soud rozhodnout, zda potvrdit nebo anulovat rozsudek, jež mu byl předložen. V případě zrušení rozsudku, pokud nemusí být provedena žádná další předběžná opatření, vysloví soud konečné rozhodnutí týkající se soudního sporu. Jedná tak pouze o uplatňování zákona a postupuje případ jinému soudu, než který předchozí rozsudek vydal.

Za žádných okolností nelze případ vyšetřovat v nepřítomnosti obhajoby. Pokud obžalovaný neurčil vlastního obhájce, nebo pokud je obhájce bezdůvodně nepřítomen, pak *obhajobu* určuje soud.

Vzhledem k důležitosti důkazu mu je věnována celá třetí kniha trestně procesního zákoníku z r. 1988.

Kniha stanoví, že vše co je zároveň *relevantní a ne nadbytečné* k rozhodnutí soudce lze použít jako důkaz. Před vynesením *příkazu k přijetí* soudce posoudí jestli byly tyto dva požadavky splněny. Strany vlastně předloží důkazy a úlohou soudce je zjistit, jestli je na základě uvedených kritérií lze přijmout. Přijetí obžalovacího systému vyloučilo zásadu získávání důkazů z *moci úřední (ex officio)*. Tato zásada představovala hlavní kritérium během účinnosti předchozího zákoníku, jež byl převážně vyšetřovacího charakteru. Ačkoli může soudce získávat důkazy z *moci úřední*, toto je výjimkou pravidla. Článek 507 trestně procesního zákoníku stanoví, že k získávání důkazů z moci úřední se lze uchýlit pouze tehdy, když bylo ukončeno shromažďování důkazů (tj. důkazů předložených stranami) a pouze pokud je to *absolutně nezbytné (absolutely essential)*.

Zákoník definuje a určuje různé typy důkazů (svědecké výpovědi, hodnocení, dokumentace, prohlídky a prohledání aj.). Rozhodnutí soudce není ovšem založeno na samotném důkazu. Na základě diskuse o otázce přesně specifikovaného důkazu bylo rozhodnuto upustit od radikálně reformních zákonů ze 70.let, jež navrhovaly omezit důkazy pouze na ty, jež jmenuje zákoník, a ponechat na rozhodnutí soudce jestli nespecifikovaný důkaz může představovat ohrožení morální svobody jedince.

Nelze použít žádný důkaz, jež byl *opatřen nezákonně*, tj. při porušení zákona. Takový důkaz nemá žádnou hodnotu, nemůže se stát platným a kompetentní soudní orgán ho může považovat za neplatný.

Pokud se jedná o hodnocení důkazu, italský zákoník zdůrazňuje tradiční princip italského práva, tj. *svobodu rozhodování soudce*, přestože soudce je povinen své rozhodnutí podložit. V tomto ohledu je třeba připomenout, že právě nedostatek nebo nenáslednost písemného doložení, jež musí soudce předložit spolu s rozsudkem, je jednou z hlavních příčin odvolání k nejvyššímu kasačnímu soudu. Kromě těchto omezení týkajících se racionality motivace rozhodnutí je zásada svobody soudce při rozhodování omezena dalšími právními faktory. Ty zahrnují skutečnost, že jako důkaz nemohou být použita prohlášení učiněná obžalovaným v souvisejících případech nebo

spoluobžalovanými v procesu, neboť tato musí být podložena jiným důkazem (čl.192 trestně procesního zákoníku).

Tato otázka vedla k velmi citlivému problému trestní politiky v Itálii, tj. spolehlivost prohlášení obžalovaných ("pentiti"). Mnoho lidí si stěžuje na malou důvěryhodnost obžalovaných, kteří jsou členy zločineckých organizací a kteří s cílem výrazně snížit délku uvalených trestů začali od 80.let v rámci boje proti tomuto závažnému fenoménu spolupracovat s orgány tím, že přiznávali vinu v nejrůznějších trestných činech a vinili z trestných činů další předpokládané členy organizace. Tento problém je ještě citlivější vezmeme-li v úvahu, že soudce často považuje tato prohlášení za spolehlivá když se shodují s výpovědi jiných pachatelů ("pentiti").

Poněvadž je možné, aby obžalovaní doznávající vinu poskytli podobné výpovědi s cílem získat důkazy, navrhly některé politické strany změnu čl.192 trestně procesního zákoníku tím, že bylo vyloučeno použití pouhého zopakování podobných výpovědí různých doznávajících se obžalovaných jako důkazu. Toto bylo pravděpodobně důvodem, proč rozhodnutí Ústavního soudu č. 361 z r.1998 změnilo, ale následně zrušilo odst.3 čl.513 trestně procesního zákoníku (který byl už popsán).

6.3. Organizace vyšetřovacích orgánů

Itálie měla vždy rozličné policejní síly, z nichž každá má specifický statut a jinou strukturu.

Dvě nejvýznamnější tvoří státní policie a "Arma dei Carabinieri". Státní policie je policejní složkou podléhající ministerstvu vnitra, tj. ministerstvu odpovědnému za obecné zajištění veřejného pořádku. Arma dei Carabinieri je jednou z rozličných složek armádních sil (které v Itálii tvoří armáda, námořnictvo, letectvo a "Arma dei Carabinieri"). Proto mají vojenskou strukturu a vojenské předpisy a přímo podléhají ministerstvu obrany. Obecnou úlohou těchto dvou složek je zajištění veřejného pořádku.

Dále existují další veřejné bezpečnostní síly se specifickými úlohami týkajícími se jednotlivých sektorů. Ty zahrnují daňovou policii ("Guardia di finanza"), která kontroluje veřejné příjmy a podléhá ministerstvu financí, komunální policii, která má omezené kompetence a podléhá jednotlivým obcím, státní ochrannářské složky, které spravují lesy a chráněné oblasti a jsou součástí ministerstva zemědělství, ale v nedávné době byly rozděleny podle kompetencí jednotlivých regionů, a nápravnou policii přímo podléhající ministerstvu spravedlnosti.

Pokud jde o strukturu dvou hlavních policejních složek - policie a Arma dei Carabinieri - (ale rovněž všech státních složek), mají strukturu pyramidy, kde jsou nižší úrovně seskupeny do provinčních území (každé hlavní město provincie má policejní stanici a hlavní kancelář „karabinieri“) a šéf policie a velitel karabinierů stojí na vrcholu. Tito jsou odpovědní příslušným ministerstvům ve věcech byrokratických a organizačních, a ministerstvu vnitra v záležitostech veřejné bezpečnosti. Prefektura je nejvyšším administrativním orgánem vnitra, jež má ve své soudní pravomoci kontrolu a inspekci.

Aktivity vedené konkrétně soudní policií - tj. opatření učiněná po spáchání trestného činu a zaměřená na identifikaci pachatele - mohou vykonávat rovněž všechny výše uvedené složky, jakož i starostové obcí, jež nemají policejní stanici, velitelství karabinierů nebo úřad daňové policie.

Kromě tradičních byrokratických vztahů s ministerstvem spravedlnosti je soudní policie z provozního hlediska závislá na soudních orgánech, a to v souladu s čl.109 Ústavy, který stanoví, že soudní orgány mohou přímo využívat soudní policii. Cílem tohoto ústavního zákona je zabránit *de facto* ztrátě samosprávy a nezávislosti nižších soudů (magistracy) vzhledem k výkonné moci, což by nastalo v případě, kdy by soudní policie byla plně podřízena ministerstvu.

Aby došlo ke skutečnému uzákonění čl.109 Ústavy, zákoník stanoví, že soudní policie ve výkonu všech funkcí podléhá soudním orgánům a je jimi kontrolována. Obzvláště úzké pouto je vytvořeno mezi soudní policií a státním zástupcem. V každém úřadu státního zástupce jsou zřízeny speciální oddíly soudní policie. Policejní úředníky náležející do těchto složek lze sesadit z funkce pouze se souhlasem vrchního úředníka (tj. vrchního státního zástupce). Stejným způsobem mohou být členové těchto složek povýšeni pouze na základě kladného hodnocení jejich práce ze strany vrchního státního zástupce.

Existují rovněž různé sektory zvláštních složek soudní policie, které vyšetřují určité typy trestných činů. Mezi ně patří Ředitelství vyšetřování mafie (Direzione Investigativa Antimafia - D.I.A.) a speciální skupiny složené z úředníků náležejících ke státní policii, karabinierům a daňové policii, kteří se zabývají vyšetřováním organizovaného zločinu. Existují rovněž zvláštní útvary Arma dei Carabinieri, které přímo podléhají ministerstvům zdravotnictví a životního prostředí, a jejichž úlohou je kontrolovat nezákonné aktivity vztahující se k upraveným potravinovým výrobkům, jež škodí lidskému zdraví, a nezákonným aktivitám souvisejícím se životním prostředím.

6.4. Organizace úřadu prokuratury

V Itálii je prokuratura vykonávána úřadem prokurátora, což je orgán profesionálních nižších soudců, jimž je tak jako zbytku soudní moci ústavně zaručena nezávislost na výkonné moci nebo kterékoli jiné moci.

Aby byla zaručena taková nezávislost a splnění principu povinného stíhání (čl.112 Ústavy), jež je mravní zásadou italského trestně právního systému, jakož i důsledek zásady rovnoprávnosti občanů, bylo rozhodnuto, aby i nadále nižší soudci vykonávali funkci státní prokuratury aniž by byli podřízeni výkonné moci. Tímto způsobem podléhají stejným normám stanoveným pro ostatní soudce.

Prokurátoři jsou rovněž součástí soudní pravomoci. Rozhodnutí týkající se jejich postavení a obecně jakákoli administrativní rozhodnutí, jež se jich týkají, na sebe bere samosprávný soudní orgán Consiglio Superiore della Magistratura, což je jeden orgán pro vyšetřovací i rozhodovací soudce. Dvě třetiny jeho členů volí sami soudci, zbývající jednu třetinu parlament. Kromě složení veřejné zkoušky není třeba k získání funkce prokurátora projít žádným zvláštním řízením.

Postavení vyšetřovacího a rozhodovacího soudce není nijak odděleno a během pracovní kariéry lze přejít z jednoho do druhého.

Někteří právní vědci tvrdí, že to způsobuje nerovnováhu mezi prokuraturou a obhajobou, neboť profesionální stejnorodost prokurátora a rozhodovacího soudce staví obhajobu do nepříznivé pozice. Bylo tedy navrženo, aby tato dvě postavení byla oddělena. Tento návrh ještě nebyl přijat, neboť se prokázalo, že oddělením prokurátorů a běžných nižších soudců by bylo dosaženo dvou řešení, přičemž obě jsou nepřijatelná. První řešení by znamenalo učinit prokurátora přímo závislého na výkonné moci. To by bylo v rozporu se zásadou, která stanoví, že stíhání je závazné, a se zásadou rovnoprávnosti občanů před zákonem. Kdyby bylo přijato druhé řešení, byl by vytvořen zcela nezávislý a samosprávný obžalovací orgán, jež by se mohl stát velmi nebezpečnou superpolicejní silou.

Dříve než bude analyzován úřad státní prokuratury je třeba zdůraznit, že existuje tolik různých úřadů státního zastupitelství, kolik je rozhodovacích orgánů zabývajících se trestnými záležitostmi. Takto je možné rozlišit mezi úřadem prokuratury při nižším soudu a úřadem prokuratury při tribunálu. To jsou obžalovací orgány plnící funkci před soudcem prvního stupně. Dále existuje úřad prokuratury při odvolacím soudu (Proena Generale presso la Corte di appello), který plní úlohu státní prokuratury před soudcem druhého stupně. Tento úřad neprovádí předběžné vyšetřování. A nakonec je to úřad nejvyšší prokuratury při kasačním soudu, který funguje jako obžalovací orgán.

Jakmile byla zavedena postava samosoudce (2. června 1999, jak už bylo zmíněno) spojil se úřad státní prokuratury při nižším soudu s úřadem státní prokuratury při tribunálu. To mělo za následek vytvoření jediného úřadu majícího obžalovací úlohu před soudci první instance.

Každý úřad státní prokuratury se skládá z předsedy (vrchního prokurátora) a četných nižších soudců. Tito prokurátoři pracují dle hierarchie s výjimkou případů, kdy je během přelíčení každému prokurátorovi zaručena úplná nezávislost. To znamená, že prokurátora může nahradit vrchní prokurátor pouze v několika případech stanovených zákonem (jako např. v případě vážných překážek nebo z důvodu vážné potřeby). Tyto případy nezahrnují nesouhlas vrchního prokurátora s požadavky, jež mají být předloženy kompetentnímu soudci.

Jak již bylo řečeno, v Itálii je prokurátorům zajištěna úplná nezávislost na výkonné moci nebo jakékoli jiné formě moci. Aby bylo možné zaručit tento princip, stali se prokurátoři součástí soudní pravomoci a jako takoví mohou využívat záruky soudců stanovené Ústavou.

Rozhodnutí prokurátorů podléhají pouze kontrole soudců, kteří proti nim mohou vznést námitky. Není přípustná jakákoli forma politické kontroly.

Žádný státní nebo soukromý subjekt či orgán není oprávněn dodávat prokurátorům nařízení či směrnice pro výkon jejich funkce, a to z toho důvodu, že ústava stanoví zásadu, že trestní stíhání je povinné - zásadu, jež je naopak důsledkem rovnoprávnosti občanů. Na základě této zásady musí státní zástupci obžalovat všechny pachatele trestných činů, se kterými mají co do činění, a to přestože nejsou oprávněni činit jakákoli hodnocení týkající se trestní politiky. Rozhodnutí zda a jak má být pachatel potrestán přísluší pouze rozhodovacímu soudci. Jakmile však byl jednou

rozsudek vyneseno, nesmí ho žádný soudní orgán v rámci výkonu své činnosti změnit. Někteří právní odborníci kritizovali výše uvedený ústavní zákon jako příliš abstraktní a neprosaditelný. Bylo by možné respektovat zásadu povinnosti zahájit trestní stíhání pouze v trestně právním systému, který usvědčuje trestné činy v rozporu se základními právy mírového soužití ve společnosti. Na druhé straně by se tato zásada v trestně právním systému, jaký v současné době existuje v Itálii, jež je charakterizován plným využitím nástroje trestní justice, stala nedosažitelným ideálem. V právním rámci tohoto typu je státní prokurátor nevyhnutelně informován o tolika trestných činech, že by pro něho bylo nemožné všechny je vystavit trestnímu stíhání. Proto by *de facto* úřady státní prokuratury musely rozhodovat, které trestné činy je třeba trestně stíhat. Byl tedy podán návrh zrušit ústavní zásadu ustanovující, že trestní stíhání je závazné, a nahradit ji nějakou formou politicky kontrolované oddělené moci. Tento návrh byl však zamítnut na základě toho, že by toto opatření mělo rozsáhlé politické následky a poškodilo by zásadu rovnoprávnosti občanů před zákonem. Jinými slovy - objevilo se riziko, že by se parlamentní většina vlastně stala trestně "imunní".

Státní prokurátoři nemohou sami uzavřít případ prostřednictvím zjednodušeného procesu nebo dosažením dohody s vyšetřovaným nebo obžalovaným jedincem, aniž by případ prošetřil soud. Je pravdou, že italský právní systém rovněž zavedl zjednodušený prostředek trestů "dohodnutých" mezi obžalobou a obhajobou. Ale vždy je nezbytné, aby soudce dohlížel nad dodržováním zásady zahájení trestního stíhání, jež je základním kamenem italského trestně procesního systému. Tím například v souladu s italským systémem mohou obě strany pouze "navrhnout" dohodnutý trest, ale na soudci je rozhodnout o příslušné výši navrženého trestu. Rozsudek lze vykonat pouze tehdy, pokud ho soudce uzná jako adekvátní.

6.5. Složení soudů

Italský trestně právní systém se dělí na různé rozhodovací orgány. Soudy první instance zahrnují nižší soud (Pretura) nebo smírčí soud, tribunál a soudní porotu, přičemž každý z nich se zabývá jinými typy trestných činů. Zatímco nižší soud je *mono*-soudcovský, tribunál a soudní porota jsou kolektivní orgány. Tribunál je složen ze tří nižších soudců, soudní porota má dva profesionální soudce a šest laických soudců.

Všichni tito různí soudci první instance se až na několik drobných rozdílů řídí více či méně stejným postupem. Kupříkladu předběžné přelíčení se nepoužívá u případů, které řeší nižší soudy.

Až vstoupí v platnost reforma zavádějící instituci jediného soudce prvního stupně, soudci nižších soudů se spojí se soudci tribunálů. Tito budou naopak jednat jako *mono* orgány, vyjma případů nejzávažnějších trestných činů, jež podléhají soudcům tribunálu - ti pak jednájí jako kolektivní orgán.

Odvolací soud reviduje rozhodnutí tribunálu a nižšího soudu, zatímco odvolací soudní porota řeší odvolání proti soudní porotě. Odvolací soud má stejný počet soudců jako tribunál (tři soudce), přičemž odvolací soudní porota má stejné složení soudců jako soudní porota (dva profesionální soudce a 6 soudců z lidu). Vyhláška zákona č.51 z r.1998 nezměnila složení odvolacích soudců.

Proto návrh zákona, který zavádí jediného soudce počítá s tím, že většinu trestných činů bude rozhodovat *mono* soudce prvního stupně, a odvolání bude řešit porota.

Italský trestně právní systém stanoví *soudce z lidu*, tj. občany, kteří nejsou součástí soudní pravomoci, ale jsou povoláni rozhodovat o vině či nevině pachatelů nejzávažnějších trestných činů. Jsou zastoupeni v soudní porotě a odvolací soudní porotě, ale nemají povolen přístup k jiným soudům, tj. nižším soudům, tribunálům a kasačním soudům.

Nejvyšším odvolacím soudem v Itálii je kasační soud. Úloha soudců tohoto soudu je *omezena na revidování právních otázek rozhodnutí podřazeného soudu*. Soud tedy nemůže rozhodovat o věcné podstatě trestu. Avšak jedním z důvodů, proč jsou rozsudky předkládány kasačnímu soudu, je právě nelogické opodstatnění, jež soudce uvádí při své motivaci ve věci vynesení rozsudku. V poslední době takový přístup kritizoval dokonce i předseda kasačního soudu a v té souvislosti doporučil, aby se jeho kolegové vyvarovali opakování tohoto rozporu mezi rozhodováním o skutečnostech a rozhodováním o právních otázkách.

Je třeba uvést, že kasační soud je kompetentní nejen hodnotit, jestli byly použity správné postupy, ale rovněž jestli při vynesení rozsudku byla správně aplikována trestní opatření. Kasační soud má vlastně velmi důležitou úlohu, a tou je poskytovat jednotnou a stejnorodou interpretaci zákona. To však neznamená, že jeho rozhodnutí lze použít jako *precedens* u jiných případů. Poněvadž italský právní systém nepoužívá zvykové právo, musí samosoudce při interpretaci zákona rozhodovat o jeho objektivním významu. *De facto* však rozhodnutí kasačního soudu v jistém smyslu ovlivňují rozhodnutí soudců v obdobných případech, a to z toho důvodu, že budoucí rozhodnutí, jež by mohlo být v rozporu se zákonem, který kasační soud považoval za jednotný a stálý, by mohl právě kasační soud s největší pravděpodobností anulovat.

6.6. Právo na obhajobu a úloha obhájce

Odstavec 2, článek 24 Ústavy stanoví, že právo na obhajobu je nedotknutelným právem v jakékoli fázi trestního řízení. Ústava rovněž říká (v odstavci 3 stejného článku), že obviněným bez vlastních prostředků na obhájce by měly být poskytnuty adekvátní prostředky na vlastní obhajobu, a to na jakékoli úrovni soudní pravomoci.

V souladu s těmito opatřeními Ústavy trestně procesní zákoník upravuje právo na obhajobu během všech fází trestního řízení, jakož i úlohu obhájce a jeho pravomoci. Stanoví, že osoba obžalovaná nebo ve vyšetřování si může určit až dva obhájce. Pokud si z nějakého důvodu obžalovaný nezvolí dva obhájce, je obhajoba určena soudem ze seznamu obhájců Advokátní komory ("Consiglio all'Ordine degli Avvocati").

Během předběžné fáze musí být obhajoba přítomna, aby bylo zajištěno, že prokurátor postupuje v souladu se zákonem.

Obhájce musí být vždy informován předtím, než má být vyšetřovaná osoba vyslýchána, aby mohl být přítomen. Výjimky tohoto pravidla platí v případech prohlídky, kdy existují důvodné domněnky, že stopy činu nebo jiné fyzické důkazy by mohly být zmanipulovány. Obhájce je oprávněn

prověřit a ponechat si kopii opatření učiněných prokurátorem a soudní policií, a rovněž se může účastnit prohlídek a vyšetřování. Je také oprávněn prokurátorovi zaslat prohlášení a požadavky.

Pokud se jedná o předběžnou vazbu, je policie odpovědná za zadržení povinna informovat obviněného o jeho právu na obhájce a poté neprodleně informovat určeného právního zástupce. Ten je oprávněn zasahovat během výslechu osoby umístěné do předběžné vazby, který musí být proveden soudcem předběžného vyšetřování, a to do pěti dnů od započetí vazby.

Co se týká osob, které nejsou schopny zaplatit za obhájce, přestože jim článek 34, odstavec 3 Ústavy zaručuje prostředky na vlastní obhajobu, převažuje názor, že zákon v účinnosti od 30.let neochraňuje dostatečně práva osob v tíživé ekonomické situaci. S cílem vyřešit tento problém v r.1990 zákon č.217 celou záležitost přeformuloval. Osoby s příjmem nižším než určitá částka (10 milionů italských lir v r. 1990, přičemž částka podléhá roční úpravě v souladu s oficiální roční mírou inflace) jsou oprávněny na základě předložení písemné žádosti požadovat určení právního zástupce dle vlastního výběru, přičemž tohoto obhájce zaplatí stát.

Pro výkon právní profese musí být právník členem Advokátní komory. Členem této komory se může stát právník, který pracoval dva roky v právní firmě a složil předepsané zkoušky. Jakmile těmito zkouškami prošel, může se právník objevit na seznamu a vykonávat právní praxi v jakémkoli typu občanského, trestního nebo administrativního práva. Před přijetím ke kasačnímu soudu však musí obhájce pracovat po určitou dobu u nižšího soudu.

6.7. Postavení poškozeného

Italský trestně právní systém přisuzuje velkou důležitost oběti nebo, dle italské právní terminologie, osobě poškozené trestným činem (Persona offesa dal reato). Oběť je definována jako vlastník zájmu chráněného trestním opatřením, jež bylo porušeno, a jako takový musí být rozlišen od osoby fyzicky poškozené, přestože se mnohdy jedná o jednu a tutéž osobu. Zatímco poškozená strana byla poškozena spácháním trestného činu, oběť (tj. osoba poškozená trestným činem nebo osoba, jež utrpěla újmu) je vlastníkem statku chráněného zákonem. Je zřejmé, že osoba může být poškozenou stranou, ale ne zároveň osobou, jež utrpěla újmu: klasickým příkladem tohoto případu je vražda, kde příbuzní zavražděné osoby jsou poškozené osoby, ale zcela jistě ne osoby přímo poškozené spácháním trestného činu.

Rozlišení mezi těmito dvěma principy je velmi důležité, neboť italský trestně procesní zákoník uděluje osobě přímo poškozené spácháním trestného činu řadu práv a větší pravomoci zasahovat během trestního řízení, než čistě poškozené osobě. Přestože obě osoby mají právo určit si právní zástupce, vystupovat u soudu jako civilní žalující strana, spolupracovat s prokurátorem při rozhodování o odpovědnosti pachatele, aby bylo později možné určit výši odškodného, jakož i zpochybnit soudní rozhodnutí, nejdůležitější úloha je však během fáze předběžného vyšetřování přisouzena samotné oběti. Oběť může požádat prokurátora, aby zahájil předběžné přelíčení, kterého se oběť může zúčastnit. Oběť může rovněž předložit prohlášení a označit důkazy. Je informována o požadavku na zrušení vyšetřování a může proti němu vznést námitky, a konečně je informována o nařízení ke stanovení předběžného líčení.

Poškozená strana se zároveň může rozhodnout požadovat odškodné pouze u občanskoprávního soudu. Pokud v takovém případě během trestního řízení nejednala jako civilní žalující strana, možné zproštění viny v trestní aplikaci se nevztahuje na jejich občanskoprávní případ.

Některé trestné činy lze stíhat pouze na žádost oběti. Taková žádost se nazývá "querela": je to soukromá stížnost se žádostí o trestní stíhání a musí být vykonána do devadesáti dnů od spáchání trestného činu. "Querela" je nezbytným předpokladem možného trestního řízení a je obecně ustanovena pro méně závažné trestné činy, zatímco závažné činy jsou stíhány ex officio.

Osoby poškozené spácháním trestného činu mají právo na náhradu škody způsobenou osobou odpovědnou za čin. Toto právo lze aplikovat jak na občanskoprávní tak na trestné činy. Obecně společnost neplatí peněžní náhradu škody. Jediná osoba odpovědná za náhradu škody je pachatel, nikoli stát.

Tento zákon prošel nedávno několika změnami. Zákon č.108 z r.1996, jež radikálně reformoval předchozí zákoník v otázce lichvářství ustanovil, že oběť trestného činu by měla od státu obdržet odškodné jako formu náhrady škody. Toto opatření bylo schváleno po mnoha kritikách a debatách, neboť hrozilo nebezpečí, že někteří jedinci by mohli kvůli materiálnímu zisku činit křivá obvinění. Aby se zamezilo těmto případům, může být odškodné ze strany státu uděleno pouze tehdy, je-li osoba obviněná z lichvářství odsouzena.

Bylo navrženo, aby se systém náhrady škody rozšířil i na četné jiné nezákonné činnosti. Tento proces by byl však obtížný kvůli současné finanční krizi v Itálii - což je fenomén, který zažívají všechny západní státy. Navíc byly vzneseny námitky týkající se tohoto návrhu v souvislosti s nedávnými pokusy o rozšíření využití náhrady škody jako trestu za méně závažné formy trestných činů. To znamená, že by se trestní právo soustředilo méně na omezování osobní svobody jako součást sankce, a více na obnovení vztahu mezi obětí a pachatelem založeném na sociální rehabilitaci pachatele a právu oběti na náhradu způsobené škody.

7. Systém trestů

Italský trestní zákoník činí základní rozdíl mezi trestními sankcemi na straně jedné a tresty a bezpečnostními opatřeními (Misura di sicurezza) na straně druhé. Trestní sankce mající danou maximální časovou hranici trestu se aplikují na osoby označené jako vinné z trestného činu. Tresty a bezpečnostní opatření nemají danou maximální hranici a aplikují se na společensky nebezpečné osoby, tj. osoby, u kterých se na základě prognózy předpokládá, že v budoucnu spáchají další trestné činy. V takovém případě lze aplikovaná bezpečnostní opatření odvolat pouze poté, co tyto osoby přestanou být označovány za společensky nebezpečné.

Bezpečnostní opatření nelze uplatnit bez jistých objektivních příčin, jako např. spáchání trestného činu nebo kvazi-trestného činu (tj. podněcování nebo souhlas ke spáchání trestného činu, aniž by dotyčný čin skutečně spáchal), jak upravuje článek 115 trestního zákoníku. Jinými slovy - pachatel zamýšlel spáchání trestného činu, ale v souladu se zákonem čin nebyl shledán trestným činem (článek 49 trestního zákoníku).

Původní verze Roccova zákoníku přisuzovala trestům a bezpečnostním opatřením zvláštní a autonomní funkce. Tresty měly obecně preventivní charakter, zatímco bezpečnostní opatření vykonávaly specificky preventivní funkci tím, že neutralizovaly společensky nebezpečné osoby. Pokud byl pachatel trestného činu shledán navíc společensky nebezpečným, byly aplikovány obě formy trestních sankcí.

Výše uvedený systém se nazývá "dvojí" systém, neboť je charakterizován přítomností dvou typů trestů, které jsou z koncepčního hlediska zcela odlišné. Tresty předpokládají vinu pachatele předmětného činu (s výjimkou hypotézy objektivní odpovědnosti, jež je v současné době považována za neústavní) a mají pevnou časovou hranici. Bezpečnostní opatření předpokládají společenskou nebezpečnost pachatele a nemají pevnou časovou hranici. Tento komplexní sankční systém v Roccově zákoníku lze vysvětlit skutečností, že zákoník se pokoušel dosáhnout kompromisu mezi přístupy tehdejších významných právních institucí. Zastánci "klasické" školy chtěli, aby se zákoník soustředil na odvetnou úlohu trestu a tvrdili, že by měl odpovídat újmě způsobené trestným činem. Zastánci "pozitivistické" školy radikálně odmítali koncept viny a trvali na tom, že trestní právo by se mělo soustředit na úroveň nebezpečnosti určitých kategorií zločinců a tím směřovat k eliminaci ohrožení, jež tito představují pro společnost.

Jednoznačně se potvrzuje, že kompromis dosažený dvojím systémem již dlouho čelí bezvýchodné krizi. Když v r.1948 vešla v platnost Ústava přisuzující trestu výchovnou funkci, (článek 27, odstavec 3 Ústavy) rozdíl mezi funkcemi zmíněných dvou typů trestů byl setřen, neboť Ústava přisoudila trestům zvláštní preventivní a výchovnou úlohu. Navíc se již dlouho poukazuje na to, že alespoň vzhledem k jedincům duševně zdravým, a tedy vinným, jsou formy výkonu bezpečnostních opatření stejné jako ty u výkonu trestu, a že tedy kromě trestu jejich uplatnění plní účel dvojího potrestání, přičemž zásadním omezením je fakt, že pro bezpečnostní opatření není stanovena maximální hranice. Požadavky pozitivistické školy, na nichž jsou bezpečnostní opatření založena, jsou silně kritizovány. Rostoucí pochybnosti o účinnosti a platnosti hodnocení osobnosti však vysvětlují, proč jsou pachatelům ve stále menší míře ukládány. Z těchto důvodů převládající teorie zdůrazňuje, aby byl dvojí systém zrušen, a aby

narozdíl od toho, co funguje nyní, byla bezpečnostní opatření (u nichž by měly léčebné aspekty převážet nad vazebními) aplikována pouze na osoby "duševně nemocné".

Tresty se dělí na hlavní a doplňkové. Hlavní tresty buď omezují osobní svobodu délkou trestu, o níž rozhoduje soudce, a nebo je tvoří pokuty. Doplňkové tresty se ukládají automaticky tehdy, když byla potvrzena odpovědnost za trestný čin, a lze je uložit ve spojení s hlavním trestem. Mají zvláštní preventivní charakter a funkci zbavení právní způsobilosti. Jinými slovy se snaží zabránit pachateli v zopakování trestného činu. Tak jsou například četné trestné činy spáchané veřejně činnými osobami trestány trvalým nebo dočasným zákazem výkonu veřejné funkce. Stejným způsobem jsou vojenské trestné činy zahrnující zneužívání výkonu nebo pravomoci veřejného činitele trestány propuštěním z armádních složek.

Itálie je jedním ze států, které přijaly politiku zrušení trestu smrti. Toskánské velkovévodství, jeden z italských států před sjednocením, bylo prvním státem, který svým trestně právním zákoníkem z r.1786 zrušilo trest smrti. Zanardelliovým zákoníkem z r.1889 byl schválen první trestně právní zákoník po vyhlášení Italského království, v němž bylo zrušení trestu smrti rozšířeno na celé území s výjimkou vojenských trestných činů v případě války. S nástupem fašismu byl trest smrti obnoven a stal se vyjádřením autoritářské ideologie představované režimem. Po svržení fašismu v roce 1944 byla tato extrémní forma trestu z italského právního systému odstraněna, opět s výjimkou určitých případů stanovených vojenským právním systémem během válek. Tyto výjimky byly potvrzeny později v původní verzi Ústavy (v posledním odstavci článku 27), která říká, že: "trest smrti není přípustný, vyjma případů, které řeší vojenský právní systém."

Trest smrti nebyl od dob fašismu uložen, neboť byl považován za ústavní pouze v omezeném počtu případů souvisejících s válkou, a Italská republika se od té doby neúčastnila žádných konfliktů. V r.1994 zákon č.589 úplně zrušil trest smrti odstraněním výjimek stanovených pro případ války. Navíc byl článek 27 Ústavy nedávno upraven tak, aby radikálně vyloučil jakoukoli možnost uplatnění trestu smrti.

Nejtěžším trestem italského právního systému je trest odnětí svobody na doživotí, tj. trvalý trest rovnající se délce života odsouzeného. Byl zaveden jako náhrada za trest smrti s cílem humanizovat trestní systém. Když byl v r.1944 trest smrti odstraněn z trestně právního zákoníku, byl nahrazen trestem odnětí svobody na doživotí v případech, pro které byl původně uplatněn trest smrti.

Objevily se pochybnosti ve slučitelnosti odnětí svobody na doživotí a zásadami Ústavy, převážně v souvislosti s článkem 27, odst.3, který stanoví rehabilitační funkci odsouzení. Tyto zásady byly neslučitelné s tresty odnětí svobody na doživotí a jinými trvalými tresty. Nicméně svým rozhodnutím č.264 z r.1974, které potvrdilo, že cílem trestu není rehabilitovat obžalovaného, ale ochránit společnost a na neurčitou dobu eliminovat nebezpečí, které určití zločinci pro společnost představují, Ústavní soud tyto pochybnosti odmítl.

Dokonce i voliči sami, když byli prostřednictvím referenda požádáni o vyjádření názoru na trest odnětí svobody na doživotí, se vyjádřili pro zachování trestu. Mnoho právních a politických odborníků však stále zpochybňuje oprávněnost tohoto trestu z ústavního hlediska a doufá, že

bude zrušen. Tyto instituce zahrnují současnou středo-levicovou vládu: její ministr spravedlnosti, Hon. Diliberto při několika příležitostech potvrdil, že zrušení trestu odnětí svobody na doživotí je jedním z předních cílů právní politiky jeho vlády. V souvislosti s návrhy vlády je třeba uvést, že i odpůrci trvalých trestů uvedli, že tyto tresty jsou stále více upravovány. Vězňům vykonávajícím trest doživotí může být po šestadvacetiletém uvěznění uděleno podmíněčné prominutí trestu (viz kap.9.2) a umístění do vazby nebo předčasné propuštění. Toto opatření by mělo pomoci vyřešit neslučitelnost mezi trestem odnětí svobody na doživotí a rehabilitační funkcí trestů tak, jak ji stanoví Ústava, aniž by došlo k úplnému zrušení trestu (alespoň teoreticky).

Pokud se jedná o další hlavní tresty, je třeba připomenout, že tresty zbavující jedince svobody - tj. "reclusione" v případě trestných činů a "arresto" v případě přečinů - mají pevnou sazbu od minimálně patnácti dnů do maximálně čtyřadvaceti let za trestné činy ("delitti"), a od minimálně pěti dnů do maximálně tří let v případě přečinů ("contravvenzioni").

Peněžní tresty za trestné činy - vysoké pokuty - by se měly pohybovat v rozmezí od méně než jednoho milionu lir (1 EURO je zhruba 1,937 lir) do maximálně dvaceti milionů lir, v případě přečinů - nižší pokuty - se pokuty pohybují od minimálně čtyř set tisíc do maximálně dvou milionů lir. V souladu se článkem 133 trestního zákoníku, jež byl zaveden v r.1981 zákonem 689 může soudce zvýšit nebo snížit výši peněžního trestu o jednu třetinu v závislosti na ekonomické situaci obviněného.

Původně platilo, že nezaplacená pokuta byla nahrazena odnětím svobody. Rozhodnutí Ústavního soudu č.131 z r.1979 však toto opatření prohlásilo za neústavní a Ústavní soud stanovil, že vztah mezi osobní svobodou a osobním majetkem je nesourodý a nezaměnitelný, a tyto dva aspekty jsou vzájemně zcela neslučitelné. Zákonodárci na tento zásah odpověděli nahrazením jakékoli neuhrazené peněžní sankce propuštěním s dozorem, na žádost obviněného, nebo neplacenou veřejně prospěšnou prací ve státních či soukromých subjektech. Propuštění pod dohledem představuje aplikaci přísných omezení svobody pohybu spolu s řadou přísných pravidel, jako např. zákaz opustit místo trvalého bydliště, povinnost hlásit se alespoň jednou denně na místní policejní stanici, odebrání řidičského oprávnění a zabavení cestovního pasu. Nahrazení tohoto trestu se provádí přepočtem 75,000 lir nebo zlomku 75,000 lir za každý den podmíněčného propuštění pod dohledem, a 50,000 lir za každý den veřejně prospěšné práce.

V r.1981 zavedl zákon č.689 tresty, jež nahrazují krátké vazební tresty. Tyto směřovaly k tomu zabránit jedinci odsouzenému ke krátkému odnětí svobody skutečně trávit čas ve vězení, a tím zabránit v šíření jeho zločinného vlivu. Za určitých podmínek lze náhradní tresty aplikovat, ale pouze tehdy, pokud trest odnětí svobody nepřesahuje konkrétně jeden rok (tj. s odkazem na skutečný rozsudek vynesený soudcem, nikoli na maximální sazbu předepsanou zákonem za předmětný trestný čin).

Kromě výše popsaných náhradních trestů, jimiž je propuštění na svobodu s dohledem a výkon veřejně prospěšných prací, je dalším typem náhradního trestu polovazba. Tento trest zavazuje pachatele strávit denně nejméně 10 hodin ve vězení.

Tento typ trestu byl však používán poměrně zřídka, pravděpodobně proto, že se upřednostňuje podmíněčné odložení trestu (viz následující odstavec), které má na rozdíl od náhradních trestů téměř nulový sankční element, alespoň co se týká poprvé souzených.

V italském systému se naopak často používají alternativní opatření oproti uvěznění. Ty zavedl zákon č.354 z r.1975 v rámci mezinárodního procesu vytváření alternativních sankcí místo zadržení, s cílem skutečného zajištění rehabilitační funkce trestů, tak jak je dáno v Ústavě.

Požadavky pro aplikaci těchto opatření spolu s jejich obsahem později rozšířil a upravil zákon č.663 z r.1986 (tzv. Gozziniův zákon pojmenovaný podle senátora, který ho navrhl) a zákon č.165 z r.1998 (tzv. Simeonův zákon pojmenovaný podle poslance, který ho navrhl).

Mezi nejvýznamnější alternativy uvěznění patří *podmínečný trest (probation)*, založený na Anglo-saském modelu, *domácí vězení (house arrest)*, *polovazba (semicustody - semiliberta)* a *předčasné propuštění (early release)*.

Podmínečný trest může být uplatněn na pachatele, jemuž byl uložen trest odnětí svobody na méně než tři roky, nebo jemuž zbývá trest odnětí svobody v délce tří let. Délka podmíněčného trestu musí odpovídat délce zbývajících trestu. Na základě testů osobnosti (v souladu s novelou zákona 165 z r.1998 nemusí být testy osob prováděny ve vězení - čímž zaniká nutnost pobytu ve vězení) a pokud je důvod domnívat se, že opatření přispěje k rehabilitaci obviněného, je dotyčný povinen jednat pod dohledem sociálních úřadů. Sociální úřady dohlížejí nad chováním dotyčného a pomáhají mu v reintegraci do společnosti. Pokud se toto opatření prokáže být pozitivní, je zbytek trestu zrušen. V opačném případě je opatření odvoláno a odsouzený si musí odpykat zbytek svého trestu ve vězení.

Domácí vězení lze uplatnit na osoby, jimž byl uložen trest odnětí svobody nepřevyšující dobu tří let (u některých kategorií se délka zvyšuje, jako např. v případě těhotných žen, osob starších 60 let, mladistvých do 20 let), a to i v případě, pokud se jedná o zbytek delšího trestu. Toto opatření se využívá tehdy, pokud není možné dotyčného postoupit sociálním úřadům.

Polovazba dává odsouzenému možnost strávit část dne mimo vězení a zapojit se tak do výchovných, pracovních a jiných aktivit, které jsou užitečné pro jeho sociální rehabilitaci. Toto alternativní opatření se vztahuje pouze na odsouzené, kteří si již odpykali nejméně polovinu trestu.

Předčasné propuštění je uděleno odsouzeným, kteří se zúčastnili převýchovných kurzů, a skládá se ze snížení o 45 dnů za každých šest měsíců vazby. Toto snížení se vztahuje rovněž na jedince odsouzené na doživotí, ačkoli vzhledem k časové hranici dvaceti let, která je pro podmíněčné propuštění nezbytná, mohou být tyto osoby propuštěny po jedenadvaceti letech vazby.

Zvláštní zmínku je třeba uvést u specifického alternativního opatření *podmínečného trestu*, jež se uplatňuje pro drogově závislé a alkoholiky. Toto opatření se od základní formy podmíněčného trestu liší v několika ohledech. V prvním, nejběžnějším případě může nahradit uvěznění nebo zbytek trestu ve výši čtyř, nikoli tří let. Za druhé lze toto opatření aplikovat na drogově závislé a

alkoholiky, kteří se účastní (nebo požádali o účast) léčebné terapie, čímž si odsouzený může vybrat mezi trestem odnětí svobody nebo podstoupením léčby.

Italský trestní zákoník stanoví určité minimální a maximální trestní sazby. To znamená, že soudce nerozhoduje o délce trestu svévolně, ale je vázán zákonem.

Článek 133 stanoví parametry a zařazuje je do dvou kategorií podle *závažnosti trestného činu (seriousness of the offence)* (s ohledem na typ spáchaného činu, závažnost způsobené újmy nebo ohrožení, a úroveň zavinění) a *schopnosti pachatele spáchat trestný čin (capacity of the offender to commit an offence)* (včetně důvodů pachatele ke spáchání trestného činu, jeho precedentů a životních podmínek, a jeho chování před spácháním trestného činu). To bylo výsledkem pokusu dosáhnout kompromisu mezi klasickou a pozitivistickou školou v r.1930. Kritéria používaná při rozhodování o délce trestu (tj. typ spáchaného trestného činu, jeho závažnost a úroveň zavinění) jsou plně v souladu s konceptem trestního práva klasické školy. Zároveň však kritéria týkající se schopnosti obviněného spáchat trestný čin a především jeho společenské nebezpečnosti zřetelně odpovídají kritériím zastávaným pozitivistickou školou.

Tento pokus o smíření mezi oběma školami pravděpodobně vedl k absenci účinného a závazného souboru pravidel týkajících se typů uložených trestů. Právní odborníci si jednomyslně všímají *de facto* svobody soudce rozhodovat o výši uloženého trestu. Soudce se často uchyluje k formulacím typu "trest odnětí svobody v délcelet se považuje za adekvátní". Tyto formulace nepodléhají posouzení kasačního soudu pravděpodobně proto, že protichůdná kritéria stanovená článkem 133 trestního zákoníku nedovolují zákonodárcům získat přesný obraz funkcí jednotlivých trestů (tj. jejich hlavní funkce). Proto není možné je řadit podle závažnosti.

Je třeba též zdůraznit, že ani Ústava není schopna poskytnout dostatečně jasný přehled funkcí trestů v italském právním systému a řadit je podle úrovně jejich závažnosti. Jak se zmínili právní odborníci, s ohledem na převýchovný cíl trestů stanovený článkem 27, odst.3 Ústavy by měla přetrvat speciální preventivní a společensky reintegrační funkce těchto trestů. Z toho bylo vyvozeno, že s vyloučením obecně preventivních aspektů by soudce při rozhodování o délce trestu, s přihlédnutím k jeho zásadně ochranné funkci, měl uložit lehčí trest stanovený pro oba aspekty. Ačkoli je interpretace přisuzující výměru trestu ústavní ráz zajímavá, nebyla dosud zahrnuta v žádných projektech reformy zákoníku, a neprojednával ji kasační soud ani Ústavní soud.

Bezpečnostní opatření se dělí na osobní a majetková opatření. První typ opatření zahrnuje: přidělení odsouzených do vězeňských farem a dílen, jejich náprava ve zdravotních nebo vězeňských ústavech, soudních psychiatrických nemocnicích nebo nápravných zařízeních, propuštění na svobodu s dohledem, zákaz zdržovat se v jednom či více městech, zákaz navštěvovat restaurace a zařízení, v nichž je podáván alkohol, a vyhoštění cizinců ze země. Druhý typ opatření zahrnuje propuštění za dobré chování a konfiskaci.

Tato bezpečnostní opatření jsou uplatňována na pachatelích trestného činu nebo kvazi-činu, jež jsou označováni za společensky nebezpečné, neboť se obecně soudí, že v budoucnosti spáchají další trestné činy. Délka uplatněného opatření je obvykle neurčitá: v podstatě se určuje pouze minimální délka. Pokud se po skončení stanovené doby soudce domnívá, že dotčený je stále

společensky nebezpečný, může rozhodnout o uvalení další minimální doby. Na konci druhého období se chování odsouzeného opět zkoumá, atd.

Soudce má právo dle vlastního uvážení rozhodovat o typu uloženého bezpečnostního opatření. Pro určité typy pachatelů jsou však specificky stanovena určitá opatření. Například mentálně postižení pachatelé jsou umístěni do soudních psychiatrických nemocnic, zatímco mladiství do nápravných zařízení.

8. Podmínečné odložení trestu

Podmínečné odložení trestu je součástí italského zákoníku od r. 1904 a bylo inspirováno Anglo-saským modelem *podmínečného trestu* a belgickým modelem *sursis (dozor)*.

Tuto možnost, jež byla původně koncipována jako nástroj k nahrazení krátkých trestů odnětí svobody, lze v současné době použít i u delších trestů (v původní verzi Roccova zákoníku se dala použít pouze u trestů odnětí svobody v délce méně jak 6 měsíců).

V současné době je k udělení této výhody zapotřebí dvou požadavků. Jeden z nich je objektivní povahy a vyžaduje, aby byl pachateli uložen konkrétní trest (tj. skutečný trest uložený soudcem, nikoli maximální hranice předepsaná pro daný trestný čin) odnětí svobody v délce méně než dvou let, s výjimkou některých případů. Druhý požadavek je subjektivní povahy a vyžaduje, aby soudce rozhodl, jestli je pravděpodobné, že pachatel v budoucnu spáchá další trestné činy. Tato prognóza, na níž by mělo podmíněné odložení trestu být postaveno, je však ve skutečnosti zcela opomíjena. Pokaždé, když soudce uloží trest odnětí svobody na méně než dva roky, se totiž podmíněné odložení trestu uplatňuje automaticky.

Trestný čin je zrušen po pěti letech od odložení trestu (tuto lhůtu lze snížit na dva roky, pokud se jedná o trest za přečin, nikoli trestný čin), pokud odložení nebylo odvoláno z důvodu, že pachatel spáchal další trestný čin, nebo byl obviněn z jiného činu, který mu spolu s prvním ukládá trest odnětí svobody na více než dva roky.

Je třeba zdůraznit, že v souladu se zásahem Ústavního soudu byla nařízení týkající se tohoto opatření upravena tak, aby měli možnost využít této výhody nejen poprvé odsouzení, ale rovněž ti, kteří už byli odsouzeni, a během podmínky jim byl uložen další trest, jehož délka však spolu s prvním trestem nepřesahuje dva roky.

Pouze ti odsouzení, kteří využívají výhod tohoto opatření podruhé, musí *ze zákona* přijmout alespoň jeden z kompenzačních závazků (povinnost nahradit způsobenou škodu, zaplacení náhrady škody, odstranění nebezpečných nebo škodlivých účinků trestného činu). Ačkoli jsou tyto závazky stanoveny zákonem, soudce může rozhodnout zda je uložit či ne, přičemž v případě odložení trestu se tak téměř nikdy nestává.

A to se právě zdá být největším nedostatkem současných zákonů týkajících se odložení trestu, jak už na mnoha místech uvedli právní odborníci. Od podobných opatření stanovených jinými zákony se liší tím, že má víceméně nulovou sankční hodnotu, alespoň pokud je uloženo poprvé.

Stalo se tak jakousi automatickou soudní milostí a významně tak ztratilo svůj sociálně rehabilitační účel. Situace se zdá být ještě negativnější pokud vezmeme v úvahu, že možnost uplatňovat podmíněčné odložení krátkodobých trestů odnětí svobody (viz předchozí odstavec) brání zavedení nových forem trestů v italském právním systému.

9. Vězeňský systém

9.1. Organizace vězeňského systému

Do roku 1922 byl italský vězeňský systém usměrňován ministerstvem vnitra. Od té doby podléhá ministerstvu spravedlnosti, jež určuje obecný nástin základní trestně právní politiky Itálie.

Vězeňská správa se skládá z Oddělení vězeňské správy při Ministerstvu spravedlnosti (ministerstva jsou rozdělena na různá oddělení, jež jsou odpovědné v konkrétních záležitostech). Vedoucím oddělení je obvykle kasační soudce volený vládou na návrh ministra. Oddělení vězeňské správy je rozděleno na regionální dozorčí orgány, které kontrolují činnost jednotlivých nápravných zařízení v regionech. V čele jednotlivých regionálních dozorčích orgánů a nápravných zařízení stojí ředitelé Vězeňské správy. Kromě zaměstnanců a úředníků personál Vězeňské správy zahrnuje nápravné policejní složky, které mají za úkol zajišťovat pořádek v nápravných zařízeních, a zaměstnance sociálních úřadů, kteří poskytují užitečné informace týkající se žádostí, úprav nebo odvolání bezpečnostních opatření, a prostředky na podporu sociální rehabilitace odsouzených. Odsouzené, kteří podléhají alternativním opatřením, kontrolují a podporují centra sociálních úřadů.

Ačkoli není součástí Vězeňské správy, hraje soud dohlížející nad výkonem trestu (Giudizio di sorveglianza a Tribunale di Sorveglianza) během aplikace trestu důležitou roli. Tento orgán má za úkol kontrolovat, zda jsou v průběhu výkonu trestu dodržovány zákony. Zaručuje práva odsouzeným a dohlíží nad aplikací, odvoláním a změnami osobních bezpečnostních opatření. Rozhoduje rovněž o možné aplikaci alternativních opatření místo uvěznění, jakož i všech obecných výhodách, jež mohou být uděleny odsouzeným, jako jsou např. propustky, propustky za dobré chování, povolení pracovat mimo nápravné zařízení a podmíněčné propuštění.

Magistratura di Sorveglianza rovněž zaručuje, že je trest vykonáván v souladu se zákonem. Magistratura nepodléhá výlučné pravomoci Vězeňské správy, a proto lépe chrání práva odsouzených. Opatření přijatá dozorčím soudem (surveillance magistrature) vydává orgán se soudní pravomocí poté, co byly strany vyslyšeny.

Dozorčí soud byl zaveden zákonem č.354 v roce 1975. Jeho soudní pravomoci byly podstatně rozšířeny s cílem odrážet nové snahy v otázce posílení výchovné funkce trestních sankcí (článek 27 Ústavy).

K výkonu trestu lze přistoupit pouze pokud je rozsudek konečný. Pokud tomu tak je, vydá státní zástupce příkaz k výkonu předmětného trestu a předá ho soudní policii.

Právní odborníci se často zabývají skutečností, že je touto úlohou stále pověřen předseda státní prokuratury. Tvrdí, že je zásadní rozpor mezi schválením obžalovacího řízení, které staví obžalobu a obhajobu na stejnou úroveň, na straně jedné, a přidělením pravomoci konkrétního výkonu trestu pouze jedné straně (státnímu zástupci), nikoli třetí straně.

Nápravná zařízení pro dospělé se dělí na ústavy preventivního zadržení, zařízení pro výkon trestů a zařízení pro výkon bezpečnostních opatření. *Zařízení pro výkon trestů* jsou dále rozdělena na vazby a nápravná zařízení. *Zařízení pro výkon bezpečnostních opatření* se dělí na vězeňské farmy, dílny, léčebná a vazební centra a soudní psychiatrické nemocnice.

Mnohé z výše uvedených odlišností jsou však pouze teoretické, neboť opatření stanovená pro různé typy trestních institucí podle rozličných kategorií odsouzených nejsou v mnoha případech zavedena. To platí i pro jiná trestní opatření, podle nichž zadržení ve věku do 25 let nesmí přijít do kontaktu s ostatními zadrženými, aby nedošlo ke vzájemnému negativnímu ovlivňování. Stejným způsobem musí být vězni podléhající bezpečnostním opatřením a osoby v předběžném zadržení odděleni od odsouzených.

Z převážně finančních důvodů nebyla opatření nikdy uplatněna. Stát ještě nemá dostatečné finanční zdroje na výstavbu různých trestních institucí. To je jedním z největších nedostatků italského trestního systému, neboť se již dlouho hovoří o tom, že promíšenost různých typů zadržených je vysoce kriminogenní : nejnebezpečnější odsouzení mají silně negativní vliv na ostatní vězně a rovněž představují překážku v procesu jejich sociální rehabilitace.

Dalším trestním opatřením, které nebylo prakticky prosazeno, je zaručení samostatných cel obviněným (tj. těm, proti nimž je vedeno soudní řízení, ale kteří ještě nebyli odsouzeni). Je téměř prosadit toto opatření, a to z důvodu přeplněnosti téměř všech věznic. Proto je zcela běžné, že v cele pro jednu osobu je více vězňů pohromadě, a to jak ve věznicích s odsouzenými, tak v ústavech předběžného zadržení.

V trestních zařízeních pro mladistvé se tento problém nevyskytuje, protože se jedná o speciální struktury vybudované a fungující již řadu let. Skládají se z trestních zařízení pro mladistvé, kteří byly obviněni nebo odsouzeni za závažné trestné činy, centra prvního přijetí pro mladistvé, kteří byli uvězněni nebo zadrženi do té doby než začne proces, nápravná zařízení pro mladistvé, kteří byli umístěni na popud úřadů nebo si odpykávají trest, a polovazebná zařízení pro mladistvé, kteří podléhají polovazebnímu režimu.

Vězeň je umístěn do zařízení v oblasti, ve které bydlí. Převoz do jiného zařízení je povolen pouze z vážných a odůvodněných bezpečnostních opatření, z důvodu podmínek v jednotlivých zařízeních (např. přeplněnost), z důvodů spravedlnosti, ze zdravotních, studijních nebo rodinných důvodů. V těchto případech musí být osoby umístěny do zařízení blízkých místu jejich bydliště.

Regionální dozorce má za úkol rozhodovat o přemístění v rámci okresu. V ostatních případech o nich rozhoduje Oddělení trestní správy.

Přemístění však bylo často zneužito a stalo se skutečným disciplinárním trestem. Z toho důvodu se ho zadržení stále obávají.

Rehabilitace odsouzených a zadržených zahrnuje výchovné, pracovní, náboženské, kulturní, rekreační a sportovní aktivity a podporování pozitivních vztahů mezi zadrženými a jejich rodinami a okolním světem. Pachatelé, kteří nebyli odsouzeni, jsou vyloučeni z jakékoli formy nápravy, neboť se nepovažují za vinné do té doby, než je jejich rozsudek konečný (tím se nedá předpokládat, že potřebují nápravu).

Individuální nápravné programy vypracovává skupina složená z ředitele ústavu, personálu a dalších odborníků, kteří odsouzené a zadržené vyšetřovali. Tyto programy musí schválit dozorčí soudce a poté je musí zavést výchovní pracovníci, které koordinuje pozorovací skupina.

Práce je jedním z nejdůležitějších nástrojů převýchovného programu. Zřetelně to uvádí článek 15 a 20 Vězeňských předpisů. Proto se pracovní činnost v rámci vězeňského systému nepovažuje za trest, ale nástroj sociální rehabilitace. Z toho vyplývá, že taková práce musí být též náležitě zaplacená. Celkovou mzdu placenou vězňům určují orgány státní správy, přičemž mzda nesmí být nižší než dvě třetiny mzdy zaplacené za stejný druh práce mimo ústav. Z této mzdy se odečítají částky, které musí vězňi zaplatit jako náhradu škody, soudní výdaje a vězeňské výdaje. Konečná výplata však nesmí být nižší než tři pětiny hrubé mzdy.

Je třeba též zdůraznit, že pracovní činnost vězňů má jen částečnou sociálně rehabilitační funkci, neboť pracovní možnosti v trestních zařízeních jen stěží dovolují vězňům získat stejnou odbornou úroveň, jakou by získali na svobodě, a jež by jim usnadnila návrat do společnosti. Práce v trestních zařízeních představuje ponejvíce výrobu zboží (přikrývky, ošacení, povlečení), které se prodává vězeňské správě, a ne mimo trestní zařízení. Práce v trestních zařízeních záměrně není nakloněna přijetí moderních výrobních technologií (které, pokud by byly zavedeny, by snížily potřebu lidských sil a tím i možnost práce vězňů) a proto způsobuje, že je příslušná reintegrace vězňů na pracovištích mimo věznici dosti obtížná.

Pracovní činnosti mimo věznici však tato omezení nepředstavují a možnost jejich uplatnění znatelně rozšířil zákon č. 663 z r. 1986. Vězňi mohou vykonávat práci pro státní i soukromé podniky, rodiny a podnikatele.

Ačkoli ředitel zařízení rozhoduje o tom, zda vězeň může pracovat mimo věznici či nikoli, jeho rozhodnutí musí schválit dozorčí soudce.

Za určitých podmínek mohou být vězňům uděleny propustky. *Propustky* zavedl v Itálii poprvé zákon č. 354 z r. 1975. Avšak po řadě legislativních změn způsobených tlakem veřejnosti z důvodu páchání trestných činů odsouzenými na propustce, je v současné době v platnosti následující opatření: obžalování, odsouzení a vězňi, bez ohledu na hodnocení jejich chování, mohou získat *propustku v případě nutnosti*, pokud je ohrožen život člena jejich rodiny nebo partnera, nebo za vyjimečných okolností, a z velice závažných rodinných důvodů. Propustka nesmí přesáhnout 5 dnů. O udělení propustky rozhoduje dozorčí soud.

Propustky za dobré chování se udělují pouze za určitých podmínek jedincům, kteří byli odsouzeni, tj. musí mít odpykány alespoň tři roky z celkového trestu, v případě odnětí svobody na doživotí alespoň deset let, po celou dobu se dobře chovali a nepovažují se za společensky nebezpečné. Pokud jsou tyto podmínky splněny, dozorčí soud udělí propustku, pokud tím odsouzený prohloubí své emotivní, kulturní nebo pracovní zájmy. jednotlivá propustka nesmí přesáhnout 15 dnů, a během jednoho roku lze udělit propustky v délce celkem 45 dnů.

Velkou část vězňů v Itálii tvoří cizinci, většina z nich jsou z nečlenských zemí EU, obvykle přistěhovalci ze severní Afriky, Albánie a zemí bývalého Sovětského Svazu.

Itálie je signatářem různých mezinárodních konvencí, podle nichž je povinna vyhostit cizince, kteří se zdržují na jejím území. Nejvýznamnější konvence, které Itálie podepsala, jsou: Evropská konvence o vyhoštění, podepsaná 13. prosince 1957 v Paříži, uzákoněná zákonem č.300 z r.1963, dále Evropská konvence o mezinárodní platnosti represivních rozsudků, přijatá 28.května 1970 v Haagu a uzákoněná zákonem č.305 v r.1977, zákon 755 z r.1984, který ratifikoval a ustanovil druhý doplňkový protokol Evropské konvence o vyhoštění, podepsaný 17.března 1985 ve Štrasburku; zákon č.720 z r.1985, který ratifikoval a ustanovil smlouvu o uplatnění Evropské konvence o potírání terorismu mezi členskými státy Evropského společenství, jež byla podepsána 4.prosince 1979 v Dublinu; zákon č.332 z r.1988, který ratifikoval a ustanovil Konvenci o přemístění odsouzených osob, jež byla přijata 21.března 1983 ve Štrasburku; a zákon č.257 z r.1989, jež obsahuje opatření pro vytvoření mezinárodních konvencí týkajících se výkonu rozsudků.

9.2. Podmínečné propuštění, milost a prominutí trestu

S ohledem na sociální rehabilitaci je odsouzeným uděleno *podmínečné propuštění*, pokud se z jejich chování dá usuzovat, že tento postup bude úspěšný.

V souladu s článkem 176 trestního zákoníku lze podmíněčné propuštění udělit odsouzeným, kteří se během výkonu trestu chovali způsobem, který zajistí úspěšný výsledek tohoto opatření. Podmínečné propuštění je možné udělit odsouzeným, kteří si již odpykali 30 měsíců ve vězení a alespoň polovinu uloženého trestu, pokud zbytek trestu nepřesahuje délku pěti let. V případě recidivistů se tyto lhůty zvyšují.

Odsouzeným na doživotí může být rovněž uděleno podmíněčné propuštění, pokud vykonali alespoň 26 let trestu.

Podmínečné propuštění se uděluje pouze těm, kteří splnili své občanskoprávní povinnosti, anebo prokázali, že nebylo možné je splnit.

Původně bylo orgánem zodpovědným za toto opatření ministerstvo spravedlnosti, nyní je to dozorčí soud.

Udělení podmíněčného propuštění má následující účinky: stav zadržení zaniká, aplikace bezpečnostních opatření je odvolána, a zavádí se propuštění s dohledem. Pokud se týká

propuštění s dohledem je třeba zdůraznit, že s ohledem na související skrovná opatření - tj. povinnost osoby pod dohledem neměnit své bydliště a informovat kontrolní orgány o změně adresy v rámci území trvalého bydliště - soudní praxe vypracovala řadu typických předpisů, které předchozí účinky zmírňují. Proto dozorčí soud obvykle ukládá následující nařízení: povinnost najít si stálé zaměstnání, vracet se domů do určité hodiny, odcházet z domu ráno pouze po určité hodině, zákaz scházet se s určitými osobami, zákaz účastnit se veřejných demonstrací bez předchozího souhlasu policie, a povinnost hlásit se u dozorčího soudce.

Podmínečné propuštění má konečný účinek, tj. zrušení trestu, jakmile trvání trestu vyprší, nebo (v případě odsouzených na doživotí) po uplynutí lhůty pěti let od začátku trestu.

Podmínečné propuštění je odvoláno, pokud během výše uvedené doby odsouzený spáchá podobný trestný čin, nebo se neřídí předpisy, jež mu byly nařizeny. Po odvolání bude odsouzený nadále vykonávat trest ve vězení a čas strávený v podmínečném propuštění se mu odečítá od délky trestu.

Trest může být rovněž změněn na základě prominutí nebo milosti.

Prezident republiky má plné právo dle svého uvážení udělovat *prominutí* (*pardon / Grazia*). V případě prominutí se mění celý trest nebo jeho část.

Milost (*amnesty / Amnistia*) může být udělena před anebo po konečném odsouzení. Pokud je udělena před odsouzením, anuluje milost trestní povahu činu, jinak pouze mění trest.

Toto je obecné a abstraktní opatření, jehož pomocí se stát rozhoduje nepotrestat určité kategorie trestných činů. Toto opatření lze podřídít závazkům a podmínkám (jako např. plnění občanskoprávních povinností).

V původní verzi Ústavy bylo stanoveno, že milost uděluje prezident republiky jménem parlamentu. Interpretace tohoto opatření byla, že hlava státu by měla být omezena na zaručování a vyhlášení zmocňovacího zákona schváleného parlamentem.

Tento nástroj se v Itálii často používá. Amnestie se udělovaly u mnoha příležitostí a z mnoha důvodů (od počátku účinnosti Ústavy bylo uděleno na 40 amnestií). Důvodem přílišného použití tohoto nástroje, jež měl nejspíš povýšit společenskou bezpečnost v době po vyjimečných historických událostech, je pravděpodobně potřeba nalézt způsob, jak zmírnit klientelu složenou z pachatelů nejzávažnější trestné činnosti a výslednou přeplněnost věznic. Navíc místo řešení strukturních příčin tohoto jevu projevujícího se "záplavou" trestní legislativy - do té míry silné, že začala být nazývána "panpenalizací" - dávalo se přednost amnestiím. Amnestie se proto používala jako zástupce stále více žádané, ale nikdy neuskutečněné reformy trestního systému, jež se snažila přijmout ideální minimum - nebo alespoň znatelně snížené množství - trestních zákonů, které směřovaly pouze k ochraně základních hodnot Ústavy, tj. základních požadavků občanskoprávní společnosti.

Bylo kritizováno rozšiřování využití amnestie, neboť jejím prostřednictvím se snížila zastrašující moc trestního zákona, snahy policie a soudů byly zbytečné, a zvýšil se počet delikventů "v oběhu".

Na základě této kritiky byla v roce 1992 některá opatření upravující využití amnestie (článek 79) upravena. Ke schválení zákona o amnestii bylo zapotřebí dvou třetin, nikoli jednoduše většiny poslaneckých hlasů. Jinými slovy k udělení nové amnestie bylo třeba docílit dohody mezi většinou a opozičními stranami v parlamentu.

Toto zvýšení v počtu osob potřebných ke hlasování o schválení amnestie ukončilo zneužívání tohoto nástroje do té míry, že od roku 1992 nebyly uděleny žádné milosti.

To samé platí víceméně i v případě "Condono" / prominutí trestu, jež je dalším prostředkem amnestie v jurisdikci parlamentu. Na rozdíl od milosti však nevede k celkovému rozhodnutí nepotrestat určité trestné činy, ale pouze snížit část trestu. Ústavní opatření upravující tento prostředek jsou totožná s těmi, jež se týkají milosti, a stejně jako v případě milosti se jejich použití zneužívalo. Není tedy náhodou, že výše uvedená ústavní reforma z r. 1992 zvýšila počet osob potřebných ke hlasování o schválení prominutí trestu na dvě třetiny členů sněmovny.

Výsledkem je, že od roku 1992 nebyla udělena žádná prominutí trestu.

10. Práce na reformách

Během posledních let se vyskytlo mnoho návrhů trestní reformy týkající se jak hmotného, tak procesního práva. Hlavním důvodem těchto reformních projektů je na jedné straně potřeba přizpůsobit trestní zákoník historické, sociální a institucionální situaci, jež je zásadně odlišná od situace, v níž byl trestní zákoník poprvé uzákoněn, a na druhé straně pokus o vytvoření soudržného a kompletního trestně procesního systému charakterizovaného rovnoprávnými stranami a plným respektováním křížové diskuse, a to vše na základě zkušeností s platným zákoníkem a v souladu s výše citovanými rozhodnutími Ústavního soudu z r. 1992, jež se týkají trestního řízení.

Některé reformní projekty nebude možné prosadit a stanou se pouhým tématem diskuse.

To se týká reformního projektu nového trestního zákoníku vypracovaného na začátku 90. let vládní výborem složeným ze známých profesorů práva; tento projekt byl po předsedovi výboru pojmenován "Pagliaro Project". Tento projekt poskytl návrh pro zmocňovací zákon, na základě něhož měl parlament připravit základní směrnice pro nový trestní zákoník schválený a přijatý později vládou. Nejvýznamnější opatření tohoto návrhu obsahujícího směrnice pro vládu¹ zahrnují výslovné potvrzení obecné hodnoty zásady zavinění, a odmítnutí zbytků absolutní odpovědnosti ve stávajícím trestním zákoníku. Další opatření zahrnují začlenění nejdůležitějších kriminalizací obsažených ve stávající doplňkové legislativě, jako jsou např. korporální trestné činy (které se týkají podvržených informací, výpisů a dokumentů, včetně padělání rozvahy), finanční trestné činy a trestné činy proti životnímu prostředí.

Další navržené reformy se naopak změnilly na státní zákony. Zahrnují již zmíněná nová opatření upravená vyhláškou zákona č.58 z r.1998, související s lichvářstvím, sexuálním násilím, zneužitím úředních pravomocí a reorganizací usvědčujících opatření v oblasti finančních a akciových trhů. Rovněž mezi ně patří rozšíření alternativních opatření vůči uvěznění, uzákoněných Simeonovým zákonem; a již zmíněná reforma postavení samosoudce první instance a novela článku 111 Ústavy.

Nejkomplexnější a nejorganičtější reformní projekt celého trestně právního systému však byl připraven celkem nedávno jako součást pokusu zmodernizovat a upravit celou druhou část Ústavy tak, aby bylo možné ji přizpůsobit změnám v italské společnosti. Tímto v letech 1997 až 1998 parlamentní komise připravila kompletní reformní projekt ústavních opatření, jež věnoval prostor také trestně právnímu systému. Opatření tohoto projektu se očekávala s velkými vyhlídkami, neboť pokud by byla schválena, stala by se jakýmsi směrnicemi.

Články 129-133 projektu Dvoukomorové komise² (jež byl takto pojmenován proto, že ho tvořili členové obou sněmoven) stanoví, že trestní zákony by měly chránit pouze majetek, jež je považován za obzvláště relevantní, neboť je přímo zohledňován Ústavou; jakékoli vysloveně netrestné činy by neměly být trestány; uplatňování analogie je zakázáno nejen v trestně justiční oblasti, ale i obecně; procesy by měly probíhat stejným křížovým výsledkem všech dotčených stran; a obžalovanému by měla být dána možnost klást otázky - nebo požádat svého obhájce, aby kladl otázky - osobám, které ho obvinily (tyto body byly vzaty v úvahu při novele článku 111 italské Ústavy: viz odst.3; viz rovněž níže).

To jsou principy, které by až na několik výjimek významně změnilly celý trestně právní systém. Co se týká hmotných profilů, byl by zústavněn princip trestnosti, jakož i obecné teorie trestných činů, které byly vypracovány v 70.letech a které navrhovaly omezit trestní právo na pouhou ochranu majetku, který je Ústavou považován za relevantní, tj. na minimální trestně justiční právo. Pokud se jedná o právní aspekty, zahrnutí práva obžalovaného klást otázky obžalobě znamená, že Ústavní soud již nemohl (tak jako dříve) prohlásit za neústavní ta opatření stávajícího zákoníku, jež právně neuznávají podmíněčnou hodnotu prohlášení učiněných prokurátorem během předběžného vyšetřování, ale jež nebyla během procesu potvrzena. To bylo podnětem k "přepsání" stávajícího zákoníku a přisoudilo mu obžalovací charakter, jež byl imunní proti jakékoli cenzuře ze strany Ústavního soudu.

¹ Publikováno v *Per un nuovo codice penale. Schema di disegno di legge - delega al Governo. V Quaderni de L'Indice Penale*, Padova, 1993, ISBN 88-13-18169-8.

² *L'Indice Penale*, 1998, str. 303, ISBN 88-13-21032-9, obsahuje komentář a poznámky právních odborníků.

Nyní se však zdá, že je projekt Dvoukomorové komise uvázl na mrtvém bodě kvůli rozdílům mezi různými politickými silami ve vztahu k celkové struktuře, jíž by prostřednictvím projektu stát získal. V některých otázkách projektu bylo nicméně dosaženo vysoké úrovně shody, a proto byly předloženy specifické ústavní zákony, které by tyto konkrétní změny zavedly do Ústavy. Dosud bylo pro podporu těchto návrhů v legislativním procesu dosaženo významné parlamentní shody, a je velká pravděpodobnost, že tyto návrhy (nebo některé z nich týkající se právního procesu) budou schváleny.

Nejdůležitějším z těchto návrhů je návrh zabývající se trestním procesem. V listopadu 1999 byl pozměněn článek 111 italské Ústavy. Nové znění nyní stanoví, že proces probíhá křížovým výslechem všech dotčených stran na rovnoprávném základě (tím dává obhajobě právo klást otázky obžalobě). V souvislosti s těmito opatřeními nemůže být nikdo obžalován na základě prohlášení učiněných v předběžné fázi osobami, jež je poté odmítnou během procesu potvrdit. V současné době lze říci, že italský trestně právní systém znovu nabyl obžalovacího charakteru, jež mu byl připisán v původní verzi zákoníku z r.1988, ale tentokrát je tento charakter zaručen i Ústavou.

Další návrhy na úpravu stávajícího trestně právního systému, které zkoumá sněmovna a které mají velkou šanci na schválení ze strany nejvýznamnějších politických stran (nebo již byly schváleny), se týkají různých specifických otázek.

Zákon č.507 z 30.prosince 1999 zrušil řadu sankcí za méně závažné přečiny, jako např. vypisování nekrytých šeků, poškozování budov, opilost, používání neslušných výrazů, a jízda v opilosti. Mnoho právních odborníků si však stěžuje na skromnou entitu těchto opatření. Vláda se rovněž zavázala přetvořit celou část týkající se daňových zákonů.

Výkonná moc pravděpodobně schválí návrh zákona vypracovaný výborem specialistů, který změní celou část týkající se zákonů o životním prostředí. Tento návrh nahradí stávající zákon, který je zaměřený na abstraktní porušování zákona, a to tím, že zavede další trestné činy odrážející povědomí o důležitosti životního prostředí a jeho ochrany prostřednictvím využití trestního práva, přičemž tyto trestné činy budou považovány za činy, které představují vážné ekologické ohrožení.³

Závěrem je třeba připomenout, že rostoucí rozruch kolem nárůstu tzv. mikrokriminality (krádeže a vloupání, jichž silně přibýlo, budou projednána v další kapitole) podnítil vládu k předložení návrhu zákona, který by stanovil daleko přísnější tresty za tyto trestné činy, v naději (silně zpochybňované), že se výsledek projeví v omezení tohoto jevu.

³První popis tohoto projektu, vypracovaný osobou, jež měla tu čest koordinovat ministerskou komisi pověřenou jeho přípravou, lze nalézt v Manna, *Realtà e prospettive della tutela penale dell'ambiente in Italia*, v *Rivista trimestrale di diritto penale dell'economia*, 1998, str. 851.

11. Statistické údaje

Vzhledem k populaci během posledních šedesáti let údaje týkající se hlavních a nejzávažnějších forem trestných činů prokázaly postupný vzestup, a to jak v celkových, tak relativních hodnotách. Zatímco se zdá být menší nárůst v počtu násilných trestných činů, naopak počet trestných činů proti majetku nápadně roste.

Pokud se jedná o úmyslné zabití (tj. zabití člověka bez kvalifikovaného předem promyšleného zlého úmyslu) a vraždu novorozence - jinými slovy kategorie, do kterých Italský statistický úřad (ISTAT) zařazuje trestné činy způsobující nejváženější tělesná zranění - je třeba zdůraznit, že počet oznámených trestných činů, proti nimž soudní orgány zahájily trestné řízení, klesly z 2 127 v roce 1930 (tj. 5,2 trestných činů na každých 100 000 obyvatel) na 1 427 v roce 1939 (tj. 3,2 trestných činů na každých 100 000 obyvatel). Z důvodu účasti Itálie ve 2.světové válce údaje z roku 1940 chybí.

Po válce, v r.1950 tyto hodnoty opět vzrostly na 2 391 (5,1 na 100 000 obyvatel). O deset let později počet prudce klesl na celkovou hodnotu 1 614 trestných činů rovnajících se 3,2 na 100 000 obyvatel. Tento slábnoucí trend pokračoval až do roku 1970, kdy byl počet trestných činů na úrovni 1 328, tj. 2,5 na 100 000 obyvatel.

Od té doby byl zaznamenáván pouze procentní nárůst. V roce 1980 bylo zaznamenáno celkem 2 078 trestných činů (tj. 3,6 na 100 000 obyvatel) a v roce 1990 dosáhl počet 3 078 s poměrem 5,3 na každých 100 000 obyvatel. Během dalších let zůstaly tyto hodnoty víceméně na stejné úrovni, a v roce 1996 dosáhl počet trestných činů hranice 2 915, tj. 5,1 na 100 000 obyvatel.

V roce 1930 bylo ze závažných trestných činů obviněno 959 osob, oproti 540 v roce 1950, 304 v r. 1970, 494 v r.1980, 473 v r.1990 a 593 v r.1996. Tyto údaje poukazují na ostrý pokles v počtu odsouzených osob ve srovnání s prvním rokem, kdy byla data shromážděna, přestože procento těchto trestných činů vzhledem k populaci zůstává v době mezi prvním a posledním shromážděním dat stejné.

Co se týká krádeží, v roce 1930 bylo nahlášeno a obviněno 194 074 případů, tj. 475 na 100 000 obyvatel. Toto číslo vrostlo už v r.1939 na 230 890, tj. 523,3 na 100 000 obyvatel.

Po válce v roce 1950 se hodnota rovnala 281 244 případům, tj. 594,7 na 100 000 obyvatel, zatímco v roce 1960 byla hodnota 304 891 nebo 605,3 na 100 000 obyvatel. V roce 1970 došlo ke znatelnému nárůstu na 546 312 krádeží, tj. 1014,8 na 100 000 obyvatel.

Následoval rapidní nárůst, v roce 1980 bylo zaznamenáno 1 325 161 krádeží, tj. 2 346,7 na 100 000 obyvatel. V roce 1990 se číslo rovnalo 1 377 200, tj. 2 385,2 na 100 000 obyvatel.

Během posledních několika let došlo k dalšímu nárůstu, který dosáhl 1 790 949 krádeží v roce 1996, tj. 3 116,8 na 100 000 obyvatel.

Tento narůstající trend v počtu nahlášených krádeží byl však doprovázen snížením počtu obvinění, a to do té míry, že nedávno byla zaznamenána stejná úroveň obvinění jako na začátku

zkoumaného období. Zatímco v roce 1930 bylo 36 421 obvinění, která vzrostla na 51 200 v roce 1950, v roce 1970 klesl počet na 9 767 a poté opět stoupl na 22 181 v roce 1980, 20 780 v roce 1990, a postupně rostl až na 35 657 v roce 1996. Následoval znatelný nárůst v roce 1997 (poslední rok, pro nějž jsou dostupné údaje ISTAT) s 43 321 obviněními.

Podobný obrázek se týká i všech ostatních trestných činů proti majetku a nejzávažnějších trestných činů, jako např. loupeže, vydírání a únosu, jež poškozují nebo ohrožují život a svobodu lidí.

V roce 1930 bylo 2 487 (6,1 na 100 000 obyvatel) takových trestných činů zaznamenáno a obviněno.

Po válce v roce 1950 toto číslo vzrostlo na 3 593 (7,6 na 100 000 obyvatel), zatímco v roce 1960 kleslo opět na 3 016 (6 na 100 000 obyvatel) a na 3 170 v roce 1970 (5,9 na 100 000 obyvatel).

Během pouhých deseti let byl zaznamenán obrovský nárůst. V roce 1975 to bylo číslo 11 451 (20,6 na 100 000 obyvatel), které vzrostlo na 24 403 (43,2 na 100 000 obyvatel) v roce 1980. Toto číslo neustále rostlo a v roce 1990 dosáhlo počtu 61 355 trestných činů tohoto typu, tj. 106,3 na 100 000 obyvatel.

Během samotných posledních několika let byl zaznamenán částečný pokles na 57 310 trestných činů tohoto typu v roce 1996, tj. 99,7 na 100 000 obyvatel.

Nárůst v počtu oznámených trestných činů tohoto typu se promítl i v nárůstu počtu obvinění, kterých bylo 11 596 v roce 1930, 14 864 v roce 1950, 4010 v roce 1970, 6 501 v roce 1980, 5 925 v roce 1990 a poté rapidně vzrostla z 11 056 v roce 1991 na 16 011 v roce 1996. Předběžné údaje týkající se roku 1997 směřují k dalšímu nárůstu.

Následují některé tabulky vypracované ISTAT, které shrnují počet nejzávažnějších trestných činů včetně násilných trestných činů a trestných činů proti majetku, jež byly oznámeny v době mezi lety 1930 a 1996, a zároveň počet souvisejících obvinění.

ZPĚTNÉ ÚDAJE

Oznámené trestné činy, proti kterým soudní orgány zahájily trestní řízení - 1930 až 1939, a 1950 až 1996 (Zdroj: ISTAT - soudní statistiky)

ROK	CELKEM		Z TOHO							
	počet	na 100.000 obyvatel (a)	Úmyslné zabití a vražda novorozence		Zločin proti rodině (b)		Krádež		Loupež, vydírání a únos	
			počet	na 100.000 obyvatel	počet	na 100.000 obyvatel (1)	počet	na 100.000 obyvatel (a)	počet	Na 100,000 obyvatel (a)
1930	584,422	1425.9	2,127	5.2	11,300	27.6	194,704	475.0	2,487	6.1
1931	561,131	1359.4	2,260	5.5	13,858	33.6	205,781	498.5	2,623	6.4
1932	616,267	1481.9	2,204	5.3	10,556	25.4	226,651	545.0	2,352	5.7
1933	534,041	1273.9	2,010	4.8	10,498	25.0	210,010	505.7	1,949	4.6
1934	536,950	1270.4	1,980	4.7	11,699	27.7	208,061	492.3	2,077	4.9
1935	539,382	1266.4	1,823	4.3	11,345	26.6	227,361	533.8	1,891	4.4
1936	548,752	1278.9	1,779	4.1	11,920	27.8	241,630	563.1	1,632	6.8
1937	632,240	1462.6	1,721	4.0	13,346	30.9	281,678	651.6	1,937	4.5
1938	552,558	1267.0	1,643	3.8	11,552	26.4	250,749	575.0	1,784	4.1
1939	514,487	1116.1	1,427	3.2	11,873	26.9	230,890	523.3	1,665	3.8
1950	710,056	1501.3	2,391	5.1	14,896	31.5	281,244	594.7	3,593	7.5
1951	705,306	1483.6	2,380	5.0	15,103	31.8	271,588	571.3	3,753	7.9
1952	721,125	1508.9	2,135	4.5	14,830	33.1	250,902	525.0	3,281	6.9
1953	715,569	1487.0	1,773	3.7	15,468	32.1	230,909	479.9	2,595	5.4
1954	804,172	1658.9	1,785	3.7	20,017	41.3	252,494	520.9	2,766	5.7
1955	708,830	1452.8	1,935	4.0	16,158	33.1	239,414	490.7	3,242	6.2
1956	735,454	1499.3	1,918	3.9	15,785	32.2	259,809	529.7	3,017	6.2
1957	760,999	1543.3	1,748	3.5	16,604	33.7	274,240	556.1	2,752	5.6
1958	761,481	1534.0	1,701	3.4	16,490	33.2	274,895	553.8	2,984	6.0
1959	850,467	1700.2	1,679	3.4	20,013	40.1	288,413	576.6	2,876	5.7
1960	820,222	1628.3	1,614	3.2	18,719	37.2	304,891	605.3	3,018	6.0
1961	863,570	1704.1	1,610	3.2	20,342	40.1	314,614	620.9	3,293	6.5
1962	858,821	1683.6	1,539	3.0	19,078	37.4	327,110	641.2	3,020	5.9
1963	869,647	1692.4	1,418	2.8	19,535	38.0	354,107	689.1	2,850	5.5
1964	903,415	1743.5	1,422	2.7	19,282	37.2	372,313	718.5	3,058	5.9
1965	889,337	1705.1	1,355	2.6	19,413	37.2	360,245	690.7	2,866	5.5
1966	935,014	1780.8	1,246	2.4	20,204	38.5	394,651	751.7	2,838	5.4
1967	992,537	1878.8	1,359	2.6	20,781	39.3	418,327	791.8	2,934	5.6
1968	889,782	1674.3	1,274	2.4	18,821	35.4	404,234	760.6	3,036	5.7
1969	909,833	1700.9	1,182	2.2	16,384	30.6	452,954	846.8	3,018	5.6
1970	1,015,330	1886.1	1,328	2.5	16,051	29.8	546,312	1014.8	3,170	5.9
1971	1,255,151	2315.8	1,497	2.7	16,721	30.8	747,137	1378.5	4,660	8.5
1972	1,404,658	2572.5	1,474	2.6	15,453	28.3	934,406	1771.3	4,937	9.0
1973	1,591,109	2895.2	1,774	3.2	13,742	25.0	1,126,601	2049.9	7,733	14.0
1974	1,813,493	3279.1	1,761	3.1	12,386	22.3	1,350,207	2441.4	9,593	17.3
1975	2,039,625	3669.8	1,746	3.1	11,604	20.8	1,527,679	2748.7	11,451	20.6
1976	2,144,830	3842.1	1,978	3.5	10,943	19.6	1,627,895	2916.1	14,064	25.1
1977	1,912,053	3412.2	2,165	3.8	10,885	19.4	1,336,897	2385.8	18,893	33.7
1978	2,050,762	3647.7	2,063	3.6	12,059	21.4	1,393,601	2478.8	21,026	37.3

1979	2,101,169	3727.8	2,100	3.7	11,135	19.7	1,440,735	2556.1	22,783	40.4
1980	1,919,651	3399.5	2,078	3.6	9,776	17.3	1,325,161	2346.7	24,403	43.2
1981	1,952,478	3543.4	2,453	4.3	11,171	19.7	1,287,291	2276.9	28,206	49.8
1982	2,045,114	3604.2	2,563	4.5	10,108	17.8	1,400,814	2468.7	35,618	62.8
1983	2,042,770	3588.3	2,421	4.3	9,359	16.4	1,386,940	2436.3	40,350	70.9
1984	1,978,339	3465.9	2,041	3.6	8,676	15.2	1,318,527	2309.9	39,976	70.0
1985	2,000,436	3497.1	2,109	3.7	8,340	14.6	1,217,142	2127.8	42,524	74.3
1986	2,030,173	3543.6	1,995	3.5	8,556	15.0	1,194,297	2084.6	45,722	79.8
1987	2,201,986	3841.5	2,271	4.0	9,804	17.1	1,314,696	2290.4	46,992	81.9
1988	2,233,930	3884.8	2,236	3.9	9,249	16.1	1,343,443	2336.2	43,780	76.1
1989	2,274,095	3949.7	2,804	4.9	8,287	14.4	1,366,996	2374.2	51,949	90.2
1990	1,998,074	3460.5	3,087	5.3	3,556	6.2	1,377,200	2385.2	61,355	106.3
1991	2,817,063	4875.3	3,909	6.8	5,703	9.9	1,970,173	3409.7	68,796	119.1
1992	2,740,891	4811.9	3,296	5.8	5,753	10.1	1,693,057	2972.3	63,111	110.8
1993	2,679,968	4699.5	2,954	5.2	6,272	11.0	1,607,243	2818.4	62,727	110.0
1994	2,792,742	4884.9	2,817	4.9	6,823	11.9	1,675,651	2931.0	57,158	100.0
1995	2,938,081	5129.1	3,059	5.3	6,845	12.0	1,830,237	3195.1	53,906	94.1
1996	2,974,042	5172.8	2,915	5.1	7,054	12.3	1,790,949	3116.8	57,310	99.7

- (a) údaje získané na základě počtu obyvatel vypočítávané na konci každého roku
(b) údaje k roku 1930 a 1931 zahrnují trestné činy proti veřejné morálce a slušnosti

Celkový počet obviněných osob pro každý typ trestného činu: 1921 až 1930, 1950 až 1970 a 1976 až 1990 (a)

ROK	Celkem								
	počet	na 100,000 obyvatel (b)	Úmyslné zabití a vražda novoroz.	Zločin proti osobě	Urážka na cti a pomluva	Zločiny proti rodině, morálce a slušnosti	Krádeže	Loupež, vydírání, únos za účelem vydírání a loupeže	Padělání, nezákonné přisvojení, držení kradeného zboží a jiné typy podvodů
1921	114,873	303.2	1,039	23,754	4,872	2,234	40,115	1,198	8,390
1922	127,989	334.3	1,437	28,554	5,236	2,538	40,502	1,386	9,585
1923	134,756	348.8	1,453	28,942	5,680	3,532	40,133	1,477	12,508
1924	127,339	326.6	1,509	27,968	5,519	3,111	38,348	1,249	10,809
1925	120,018	305.1	1,409	25,839	4,296	3,537	35,321	1,476	11,225
1926	126,885	319.9	1,397	24,650	4,660	3,723	40,422	1,371	11,694
1927	138,539	346.1	1,169	25,171	5,206	3,931	44,467	1,194	10,540
1928	144,714	358.7	1,305	25,723	5,632	4,234	45,563	1,295	10,844
1929	131,774	324.6	895	23,129	4,544	3,931	42,645	837	9,864
1930	128,565	313.7	959	20,393	3,454	5,133	36,421	892	11,596
1950	140,048	296.1	540	15,637	3,153	6,491	51,200	1,549	14,864
1951	128,229	269.7	510	14,836	3,267	6,292	44,371	944	14,635
1952	118,060	247.0	1,271	13,286	2,994	6,195	36,679	1,670	13,457
1953	102,370	212.7	1,219	11,986	2,178	5,777	32,151	2,192	11,884
1954	91,018	187.8	1,088	6,641	1,969	6,440	27,168	1,484	9,314
1955	91,055	186.8	791	8,912	2,252	6,162	22,176	1,037	8,490
1956	76,772	156.5	497	8,153	1,855	4,635	16,842	788	6,605
1957	80,776	163.7	500	8,136	1,831	4,673	18,076	816	6,131
1958	75,779	152.7	470	8,059	1,554	4,653	17,700	802	6,147
1959	68,535	137.0	544	7,047	1,181	4,400	17,540	966	5,801
1960	130,928	259.9	-	-	-	-	-	-	-
1961	120,259	237.3	636	11,148	2,318	7,553	20,550	1,096	10,395
1962	114,261	224.0	542	10,731	2,234	7,289	17,092	1,082	10,319
1963	75,367	145.4	545	3,175	926	6,263	15,909	1,120	7,357
1964	95,875	185.0	587	4,214	1,621	6,863	18,032	1,207	7,756
1965	102,196	195.9	524	4,633	1,712	6,894	18,996	1,195	8,427
1966	87,742	167.1	566	3,235	1,279	6,791	17,244	1,366	8,081
1967	94,323	178.5	488	3,363	1,513	7,276	17,466	1,319	8,771
1968	94,865	178.5	196	2,280	893	5,129	12,980	707	5,569
1969	87,378	163.4	216	1,993	786	4,446	11,699	677	5,225
1970	65,295	121.3	304	1,867	467	3,986	9,767	885	4,010
1971	82,255	151.8	630	1,514	535	4,783	11,926	1,229	3,772
1972	88,843	162.7	610	1,910	657	4,580	12,262	1,101	3,523
1973	88,400	160.9	482	2,070	679	3,312	12,363	1,097	3,387
1976	81,292	145.6	364	1,728	383	2,513	12,413	1,501	2,692
1977	110,083	196.5	394	2,364	497	3,386	17,673	2,311	4,328
1978	103,023	183.3	427	2,018	373	3,145	18,451	2,603	4,775
1979	110,683	196.4	447	1,546	272	3,215	20,234	2,771	5,383
1980	134,344	237.9	494	1,528	337	3,308	22,181	3,382	6,601

1981	131,820	233.2	536	1,642	415	2,752	21,300	3,306	6,426
1982	121,374	213.9	635	1,241	231	2,907	21,946	4,042	7,525
1983	124,463	218.6	641	1,339	-	2,849	18,370	3,599	6,835
1984	110,551	193.7	480	1,095	331	2,243	15,947	3,502	5,861
1985	111,931	195.7	692	1,189	343	1,961	15,963	3,446	5,434
1986	113,828	198.7	491	1,284	330	1,615	18,017	3,245	5,216
1987	97,609	170.1	685	971	253	1,689	18,433	3,094	5,266
1988	105,101	182.8	734	1,011	212	1,597	16,646	3,237	5,615
1989	98,893	171.8	550	873	187	1,249	15,682	4,432	5,922
1990	118,116	204.6	473	955	157	1,515	20,780	4,818	5,925
1991	158,264	273.9	496	1,761	487	2,583	32,311	6,510	9,220
1992	177,362	311.5	639	2,103	596	3,213	32,369	6,607	11,056
1993	193,275	338.9	766	2,610	778	3,943	33,444	7,235	12,523
1994	206,631	361.4	613	2,819	696	4,280	32,254	7,780	13,207
1995	204,481	357.0	722	2,842	769	4,315	29,799	7,432	12,891
1996	245,422	427.1	593	3,494	869	4,005	35,657	8,466	16,011

(a) v letech 1960 a 1967 se jedná o obvinění prvního stupně

(b) údaje získané na základě počtu obyvatel vypočítávané na konci každého roku

V roce 1997 dosáhl počet zadržených v italském trestním systému 50 527 osob.

Toto číslo se po dlouhou dobu neměnilo, a dokonce během několika posledních let kleslo. Zatímco v roce 1960 bylo 35 642 zadržených, toto číslo kleslo na 21 391 v roce 1970. Poté opět vzrostlo na 31 765 v roce 1980 a opět kleslo v roce 1990, kdy bylo zaznamenáno 26 160 zadržených osob.

Významný nárůst počtu zadržených byl zaznamenán až v roce 1992, tj. 47 588. Toto číslo dosáhlo vrcholu v roce 1994 s 51 231 zadrženými, což byl počet téměř dvakrát tak velký jako v roce 1990.

Mezi zadrženými převažují muži, počet zadržených v ženských věznicích nepřesáhl 3 000.

Pokud se jedná o údaje z 90.let, pak z těchto čísel počet mladistvých osciluje mezi 155 v roce 1990 a 347 v roce 1993, dále 269 v roce 1996 a 302 v roce 1997.

Velké procento tvoří drogově závislí, tj. jednu třetinu zadržených. Toto číslo, které se rovnalo 7 299 případům v roce 1990, vzrostlo v poměru s vězeňskou populací na 14 074.

Následují tabulky vypracované ISTAT, které předkládají počet zadržených v italském trestně právním systému v letech 1959 až 1997.

ZPĚTNÉ ÚDAJE

Fluktuace zadržených a internovaných osob v předběžných vazbách a trestních zařízeních, od roku 1959 do roku 1997. (Zdroj: ISTAT soudní statistiky)

	Příchod						Odchod							
	Ze svobody		Z důvodu přemístění, atd.		celkem		Na svobodu		Z důvodu přemístění, atd..		celkem		Přítomno na konci roku	
	MF	F	MF	F	MF	F	MF	F	MF	F	MF	F	MF	F
A – TOTAL														
1959	63,746	7,637	72,338	2,635	136,084	10,272	67,693	8,169	73,857	2,703	141,550	10,899	33,794	1,997
1960	60,973	6,879	78,473	2,642	139,446	9,521	58,133	6,743	79,465	2,697	137,598	9,440	35,642	2,078
1961	58,158	6,485	81,636	2,864	139,794	9,349	58,687	6,561	81,356	2,748	140,043	9,309	35,393	2,118
1962	60,532	6,814	84,253	2,667	144,785	9,481	61,650	6,904	82,901	2,626	144,551	9,530	35,627	2,068
1963	47,462	4,539	73,653	2,415	121,115	6,954	50,959	4,907	73,778	2,347	124,737	7,254	32,005	1,768
1964	55,460	5,144	89,543	2,518	145,003	7,662	52,930	5,074	89,243	2,501	142,173	7,575	34,835	1,855
1965	56,657	5,195	94,454	2,501	151,111	7,696	56,906	5,251	92,882	2,397	149,788	7,648	36,158	1,903
1966	47,656	4,412	75,892	2,306	123,548	6,718	58,348	5,113	76,233	2,255	134,581	7,368	25,125	1,253
1967	47,920	4,425	74,911	2,027	122,831	6,452	44,925	4,288	74,216	1,914	119,141	6,202	28,815	1,503
1968	49,932	4,391	94,088	2,492	144,020	6,883	49,235	4,459	92,602	2,359	141,837	6,818	30,998	1,568
1969	51,343	4,491	190,813	2,713	161,156	7,204	52,836	4,704	106,564	2,452	159,400	7,156	32,754	1,616
1970	48,760	3,880	76,940	2,208	125,700	6,088	63,042	4,668	74,021	1,955	137,063	6,623	21,391	1,081
1971	53,490	4,201	79,756	2,015	133,246	6,216	53,376	4,411	75,301	1,719	128,677	6,130	25,960	1,167
1972	64,443	5,539	104,434	2,424	168,877	7,963	70,605	5,946	96,629	1,991	167,234	7,937	27,603	1,193
1973	72,061	6,212	94,866	2,170	166,927	8,382	75,464	6,578	92,079	1,927	167,543	8,505	26,987	1,070
1974	83,540	6,548	84,976	1,653	168,516	8,201	80,308	6,190	86,979	1,994	167,287	8,184	28,216	1,087
1975	91,369	7,054	94,924	2,220	186,293	9,274	84,619	7,002	99,164	2,263	183,783	9,265	30,726	1,096
1976	91,662	6,930	108,702	3,088	200,364	10,018	86,658	7,019	114,459	2,975	201,117	9,994	29,973	1,120
1977	92,176	6,977	123,694	4,609	215,870	11,586	85,509	7,099	127,997	4,454	213,506	11,553	32,337	1,153
1978	89,164	6,753	91,630	2,782	180,794	9,535	92,911	6,872	93,796	2,822	186,707	9,694	26,424	994
1979	84,607	6,575	75,750	3,140	160,357	9,715	78,724	6,829	79,451	2,724	158,175	9,553	28,606	1,156
1980	92,576	7,056	94,413	3,392	186,989	10,448	84,167	6,650	99,663	3,383	183,830	10,033	31,765	1,571
1981	101,143	7,596	99,368	3,691	200,511	11,287	99,599	7,666	103,171	3,913	202,770	11,579	29,506	1,279
1982	102,925	7,613	97,135	3,923	200,060	11,536	96,801	7,470	97,722	3,592	194,523	11,062	35,043	1,753
1983	107,868	8,274	118,270	5,876	226,138	14,150	98,906	7,725	122,050	6,202	220,956	13,927	40,225	1,976
1984	112,834	8,781	126,849	6,273	239,683	15,054	104,762	8,952	132,351	6,076	237,113	15,028	42,795	2,002
1985	95,329	7,566	119,064	6,140	214,393	13,706	94,546	7,956	121,106	5,845	215,652	13,801	41,536	1,907
1986	95,026	8,281	120,938	5,482	215,964	13,763	97,562	8,304	126,329	5,743	223,891	14,047	33,609	1,623
1987	85,875	7,331	95,229	3,679	181,104	11,010	82,217	7,050	100,723	3,993	182,940	11,043	31,773	1,590
1988	89,741	7,984	109,138	4,949	198,87	12,933	87,245	7,786	112,025	5,155	199,270	12,941	31,382	1,582

					9									
1989	83,600	6,885	124,341	5,556	207,941	12,441	80,837	6,714	127,806	5,899	208,643	12,613	30,680	1,410
1990	57,763	4,431	100,949	4,845	158,687	9,276	58,109	4,219	105,108	5,094	163,217	9,313	26,150	1,373
1991	80,234	5,879	86,381	4,358	166,615	10,417	63,655	4,497	93,625	5,410	157,280	9,907	35,485	1,883
1992	93,774	7,489	115,651	6,531	209,425	14,020	69,224	5,350	128,098	7,900	197,322	13,250	47,588	2,653
1993	99,072	7,712	121,494	6,254	220,566	13,766	77,692	6,068	140,250	7,833	217,942	13,901	50,212	2,518
1994	100,829	8,084	131,491	5,249	232,320	13,333	82,692	6,614	148,609	6,927	231,301	13,541	51,231	2,310
1995	93,051	7,289	130,403	5,168	223,454	12,457	79,081	5,846	147,845	6,779	226,926	12,625	47,759	2,142
1996	89,517	7,061	148,975	6,167	238,492	13,228	81,547	6,470	155,972	6,846	237,519	13,316	48,564	2,049
1997	88,024	6,588	149,181	5,678	237,205	12,266	78,378	5,899	156,864	6,242	235,242	12,322	50,527	1,993

12. Bibliografie

Pro detailnější popis italského trestně právního systému viz

- a) ANTOLISEI, *Manuale di diritto penale. Parte generale*, XIV. vydání, Milano 1996, vydavatelství Giuffré.
- b) FIANDACA-MUSCO, *Diritto penale. Parte generale*, III vydání, Bologna, 1995, vydavatelství Zanichelli, ISBN 88-08-09284-8
- c) MARINUCCI-DOLCINI, *Corso di diritto penale*, II.vydání, Milano, 1999, vydavatelství Giuffré, ISBN 88-14-07495-X
- d) MANTOVANI, *Diritto penale*, III.vydání, Padova, 1992. vydavatelství Cedam, ISBN 88-13-146-7

Pokud se jedná o trestní řízení, nejčtenější příručky zahrnují:

- a) CORDERO, *Codice di procedure penale*, IV.vydání, Milano, 1998, vydavatelství Giuffré;
- b) CONSO-GREVI (ed.), *Profili del nuovo codice di procedura penale*, IV.vydání, Padova, 1996, ISBN 88-13-18190-9

Vězeňské zákony a výkon trestu viz:

- a) CANEPA-MERLO, *Manuale di diritto penitenziario*, IV. vydání Milano, 1996, vydavatelství Giuffré, ISBN 88-14-05995-0
- b) CATELANI, *Manuale dell'esecuzione penale*, IV.vydání, Milano, 1998, vydavatelství Giuffré.

Pro podrobnější materiály týkající se těchto témat, viz encyklopedie DIGESTO DELLE DISCIPLINE PENALISTICHE, vydal UTET v letech 1988 až 1999.

**Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe
Itálie**

Autoři: Adelmo Manna, Enrico Infante

Překlad: ITC – překladatelská agentura, Praha

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Tiskárna: Vydavatelství KUFR
František Kurzweil
Naskové 3, Praha 5

Dáno do tisku: červen 2001

Vydání: první

Náklad: 150 výtisků

www.kriminologie.cz

ISBN 80-86008-87-8